

БЕЛАРУСЬ

Справаздача па правах чалавека - 2018

Асноўныя палажэнні

Беларусь – аўтарытарная дзяржава. Канстытуцыя краіны прадугледжвае найпроставыя выбары прэзідэнта, які з'яўляецца кіраўніком дзяржавы, і двухпалатнага парламента, што называецца Нацыянальным Сходам. Прэм'ер-міністр, які прызначаецца прэзідэнтам, намінальна ўзначальвае ўрад, але дэ-юрэ і дэ-факта ўлада засяроджаная ў руках прэзідэнта. Грамадзяне не мелі магчымасці абіраць свой урад шляхам свабодных і справядлівых выбараў. З моманту абрання на пасаду прэзідэнта ў 1994 годзе Аляксандр Лукашэнка ўмацоўваў сваю ўладу над усімі інстытутамі і скасоўваў вяршэнства права праз выкарыстанне аўтарытарных інструментаў, у тым ліку праз маніпуляванне выбарамі і падпісанне адвольных указаў. Усе наступныя прэзідэнцкія выбары не дацягвалі да міжнародных стандартаў. Парламенцкія выбары 2016 года таксама не адпавядалі міжнародным стандартам.

Грамадзянскія ўлады, у прыватнасці Прэзідэнт Лукашэнка, ажыццяўлялі эфектыўны кантроль над службамі бяспекі.

Да праблем у сферы правоў чалавека адносіліся катаванні; адвольныя арышты і затрыманні; небяспечныя для жыцця ўмовы ўтрымання за кратамі; адвольная альбо напружанае ўмяшальніцтва ў прыватнае жыццё; жорсткае абмежаванне свабоды слова, друку і інтэрнэту, у тым ліку цензура, блакіроўка сайтаў і крыміналізацыя абраз і паклёпу на дзяржаўных чыноўнікаў; гвалт і затрыманні ў дачыненні да журналістаў; жорсткія абмежаванні свабоды сходаў і аб'яднанняў, уключна з увядзеннем крымінальнай адказнасці за заклік да мірных дэманстрацый, а таксама законаў, якія крыміналізавалі дзейнасць і фінансаванне супольнасцяў, не прызнаных уладамі; абмежаванне свабоды руху, у прыватнасці былых палітзняволеных, грамадзянскія правы якіх заставаліся значна абмежаванымі; улады не маглі даць тлумачэнне па даўніх выпадках палітычна матываваных знікненняў; абмежаванні права на ўдзел у палітычным жыцці; карупцыя ва ўсіх галінах улады; падштурхоўванне жанчын да абортаў; гандаль людзьмі.

Улады на ўсіх сваіх узроўнях дзейнічалі беспакарана і не прымалі мераў па судовым пераследзе і пакаранні службовых асоб ва ўрадзе і сілавых структурах за парушэнні правоў чалавека.

Раздзел 1. Захаванне недатыкальнасці асобы, у тым ліку свабода ад:

а. Адвольнага пазбаўлення жыцця і іншых незаконных або палітычна матываваных забойстваў

На працягу года не паступала паведамленняў пра здзяйсненне ўладамі або па іх даручэнні адвольных або незаконных забойстваў, а таксама паведамленняў пра смерць ад катаванняў.

б. Знікненняў

На працягу года не паступала паведамленняў пра знікненні, арганізаваныя дзяржаўнымі ўладамі або па іх даручэнні. Паводле звестак, не назіралася ніякіх зрухаў у ходзе расследавання знікненняў у 1999 годзе былога намесніка прэм'ер-міністра Віктара Ганчара, бізнэсмэна Анатоля Красоўскага і былога міністра ўнутраных спраў Юрыя Захаранкі. Існавалі сведчанні пра дачыненне дзяржавы да гэтых знікненняў, але ўлады па-ранейшаму працягвалі адмаўляць любой магчымай сувязі з імі.

в. Катаванняў ды іншых жорсткіх, бесчалавечных ці прыніжаючых годнасць спосабаў абыходжання і пакарання

Закон забараняе падобную практыку. Тым не менш, Камітэт дзяржаўнай бяспекі (КДБ), АМАП і іншыя сілавыя падраздзяленні, часта ніяк не абазначаныя і ў цывільным, па-ранейшаму працягвалі перыядычна збіваць затрыманых. Паводле звестак, сілавыя структуры ў працэсе следства прымянялі катаванні. Падчас арыштаў міліцыянты перыядычна збівалі людзей.

Праваабаронцы, лідары апазіцыі і актывісты, вызваленыя з ІЧУ, паведамлялі пра здзекі і іншыя формы фізічнага і псіхалагічнага ціску на падазраваных у ходзе расследавання крымінальных і адміністрацыйных спраў.

Паступіў шэраг паведамленняў пра выпадкі гэтак званай “дзедаўшчыны”, ці нестатутных стасункаў, у дачыненні да новых прызыўнікоў, у тым ліку збіццё і іншыя формы фізічнага і псіхалагічнага гвалту. Некалькі такіх выпадкаў, паводле звестак, прывялі да смерці. Так, напрыклад, у кастрычніку 2017 года высокі прадстаўнік Следчага камітэта абвясціў аб пачатку крымінальнага расследавання нестатутных стасункаў і здзекаў, пасля якіх ў падвале ваенных баракаў непадалёк Барысава было знойдзена цела 21-гадовага салдата Аляксандра Коржыча. 5 лістапада Мінскі абласны суд асудзіў трох былых сержантаў на дзевяць, сем, і шэсць год зняволення адпаведна за давядзенне Коржыча да самагубства сваім празмерна жорсткім абыходжаннем і здзекамі.

Улады таксама абвінавацілі траіх у кражах, ўзяцці хабару і злоўжыванні сваімі паўнамоцтвамі. На слуханнях сержанты заяўлялі, што следчыя аказвалі на іх ціск з мэтай прымусіць даць паказанні супраць саміх сябе і прызнаць віну.

Былых камандзіраў Коржыча, старэйшага лейтэнанта Паўла Сукавенку і прапаршчыка Артура Вірбала, судзілі паасобку за злоўжыванне паўнамоцтвамі і 19 кастрычніка асудзілі на шэсць і чатыры гады адпаведна.

На прэс-канферэнцыі 14 лютага Міністр абароны Андрэй Раўкоў заявіў, што будуць рабіцца захады для пазбаўлення ад дзедаўшчыны і што Міністэрства распачало 48 крымінальных спраў з мэтай раследаваць выпадкі агрэсіўных паводзін і здзекаў ва ўзброенных сілах. Прызнаўшы, што “не здымае з сябе асабістай адказнасці” за справу Коржыча, Раўкоў паведаміў, што ў арміі было зарэгістравана тры выпадка самагубства ў 2017 годзе і чатыры ў 2016. Паводле Раўкова, шмат якія прызыўнікі, прымаўшыя ўдзел ў здзеках, мелі псіхічныя і псіхалагачныя праблемы, ў мінулым злоўжывалі алкаголем і наркотыкамі, мелі судзімасці і не жадалі служыць у арміі.

31 ліпеня Вярхоўны суд паведаміў, што ў перыяд са студня па чэрвень суды па ўсёй краіне асудзілі 28 афіцэраў па абвінавачаннях у здзеках, дзедаўшчыне і злоўжыванні паўнамоцтвамі ва ўзброенных сілах. У 2017 годзе па сходных абвінавачаннях быў асуджаны 31 афіцэр. Так, 30 сакавіка Барысаўскі раённы суд асудзіў прапаршчыка на пяць год турмы за злоўжыванне паўнамоцтвамі, ўзяцце хабару і збіванне прызыўнікоў.

Умовы ўтрымання ў турмах і ізалятарах

Умовы ўтрымання ў турмах і ізалятарах па-ранейшаму заставаліся дрэннымі і ў шматлікіх выпадках уяўлялі сабой пагрозу жыццю і здароўю.

Умовы ўтрымання: Паводле дадзеных мясцовых актывістаў і юрыстаў-праваабаронцаў, адзначаўся недахоп харчавання, медыкаментаў, цёплай вопраткі і пасцельнай бялізны, а таксама недастатковая забяспечанасць базавай і неадкладнай медыцынскай дапамогай і чыстай пітной вадой. Вентыляцыя ў камерах ды іх агульны санітарны стан былі дрэннымі, і ўлады не здолелі забяспечыць умовы, неабходныя для падтрымання належнай асабістай гігіены. Зняволеныя часта скардзіліся на кепскае харчаванне і нізкую якасць вопраткі ды пасцельнай бялізны. Некаторыя з былых палітвязняў паведамілі, што ў дачыненні да іх прымянялі псіхалагічнае ўздзеянне і вымушалі іх знаходзіцца ў адной камеры са злачынцамі, схільнымі да гвалтоўных паводзінаў альбо вязнямі з заразнымі хваробамі. Хоць закон і

дазваляе сем'ям і сябрам прыносіць затрыманым прадукты харчавання і сродкі асабістай гігіены і дасылаць ім пасылкі поштай, улады не заўсёды дазвалялі рабіць гэта.

15 лістапада Мінскі гарадскі суд адхіліў апеляцыйную скаргу Алены Дубовік і Марыны Дубінай, якія былі затрыманыя на срок да 14 дзён у сакавіку 2017 года па абвінавачванні ва ўдзеле ў несанкцыянаваных мітынгах. Дзве актывісткі скардзіліся на тое, што ізалятары часовага ўтрымання ў Жодзіна і Мінску увогуле не мелі супрацоўніц-жанчын для правядзення обшуку і абедзве жанчыны былі пазбаўленыя прыватнасці, у тым ліку пры гігіенічных працэдурах, і супрацоўнікі-мужчыны мелі магчымасць заўсёды назіраць за імі.

Перанаселенасць месцаў дасудовага ўтрымання і ў цэлым турмаў заставалася праблемай.

Нягледзячы на тое, што перыядычна паступалі асобныя паведамленні пра тое, што міліцыя змяшчала ў камеры следчых ізалятараў непаўнагадовых падазраваных разам з дарослымі падазраванымі і злачынцамі, улады звычайна ўтрымлівалі непаўнагадовых зняволеных асобна ад дарослых у папраўчых калоніях для непаўнагадовых, ізалятарах часовага ўтрымання і следчых ізалятарах. У цэлым умовы ўтрымання жанчын і непаўнагадовых зняволеных былі трохі лепшыя, чым у выпадку са зняволенымі-мужчынамі.

Паводле звестак праваабарончых НДА і былых вязняў, улады рэгулярна практыкавалі жорсткае абыходжанне са зняволенымі.

Вартыя даверу крыніцы інфармацыі сцвярджалі, што турэмная адміністрацыя прыцягвала іншых зняволеных да запалохвання палітычных вязняў і ціску на іх з мэтай атрымаць прызнанне. Таксама паведамлялася, што ўлады не толькі не тлумачылі, але і не абаранялі законныя правы зняволеных і празмерна каралі іх за любыя нязначныя парушэнні турэмнага рэжыму.

Паводле меркаванняў назіральнікаў, у выніку дрэннай медыцынскай дапамогі ў месцах пазбаўлення волі былі шырока распаўсюджаныя туберкулёз, пнеўманія, ВІЧ/СНІД і іншыя інфекцыйныя захворванні.

Адміністрацыя: Як і ў папярэдні год, улады заяўлялі аб правядзенні штогадовых ці яшчэ больш частых расследаванняў і праверак умоваў утрымання ў турмах і ізалятарах. Аднак прадстаўнікі праваабарончых груп сцвярджалі, што такія праверкі, нават калі яны сапраўды праводзіліся, не выклікалі ніякага даверу ў сувязі з адсутнасцю ўпаўнаважанага па правах

чалавека, а таксама адсутнасцю ў надзейных незалежных праваабаронцаў магчымасці наведваць турмы або кансультаваць зняволеных.

15 сакавіка турэмныя органы ў Горках не дазволілі незалежным назіральнікам сустрэцца з Міхаілаў Жамчужным, адным з заснавальнікаў НДА “Платформа”, якое здзяйсняе маніторынг турм. Па звестках праваабарочных груп, з Жамчужным, які быў асуджаны на шэсць с паловай год па абвінавачванні ў наўмысным раскрыцці сакрэтнай інфармацыі і прапанове хабару, жорстка абыходзіліся, ствараючы яму бесчалавечныя ўмовы ўтрымання, у тым ліку пабоі з боку сакамерніка. Праваабарончыя групы сцвярджалі, што турэмная адміністрацыя працягвала трымаць Жамчужнага ва ўмовах ізаляцыі, нібыта за парушэнні турымных правілаў. Суды неаднаразова адхілялі скаргі Жамчужнага на жорсткае абыходжанне.

Зняволеныя і затрыманыя мелі абмежаваную магчымасць сустрэкацца з наведнікамі, а звычайным пакараннем за парушэнне дысцыпліны была адмова ў спатканні з сем'ямі. З мэтай ціску і запалохвання адміністрацыя часта пазбаўляла палітвязняў спатканняў з сям'ёй або адкладала сустрэчы.

Нягледзячы на гарантаную законам свабоду веравызнання і адсутнасць паведамленняў пра сур'ёзныя парушэнні гэтага прынцыпа, улады звычайна забаранялі зняволеным праводзіць набажэнствы і здзяйсняць абрады, якія не адпавядалі турэмным правілам.

Ад былых зняволеных паступалі звесткі, што супрацоўнікі турмы часта цензуравалі іх скаргі або не перадавалі іх у вышэйшыя інстанцыі, а таксама што турэмная адміністрацыя або адхіляла, або выбарачна разглядала просьбы аб расследаванні выпадкаў жорсткага абыходжання. Зняволеныя таксама паведамлялі, што турэмная адміністрацыя часта адмаўлялася прадстаўляць копіі адказаў на іх скаргі, што ў далейшым ускладняла іх абарону. Скаргі маглі выклікаць прыняцце супраць зняволеных, якія іх падавалі, мераў у адказ, уключна з прыніжэннем чалавечай годнасці, пагрозамі забойства або іншымі карнымі мерамі.

Карупцыя ў турмах была вялікай праблемай, і назіральнікі адзначалі, што ўмоўна-датэрміновае вызваленне нярэдка залежала ад хабару супрацоўнікам турмы або ад палітычнай прыналежнасці зняволенага.

Незалежны маніторынг: Нягледзячы на шматлікія звароты ў Міністэрства

ўнутраных спраў і Міністэрства юстыцыі, чыноўнікі па-ранейшаму адмаўляліся сустракацца з праваабаронцамі і даваць НДА дазвол на наведванне папраўчых устаноў.

г. Адвольны арышт або затрыманне

Закон абмяжоўвае магчымасць адвольных затрыманняў, аднак урад не зважаў на гэтыя абмежаванні. Улады арыштоўвалі або затрымлівалі грамадзян па палітычных матывах і выкарыстоўвалі адміністрацыйныя меры для затрымання палітычных актывістаў да, падчас і пасля пратэстаў і іншых буйных грамадскіх мерапрыемстваў.

Роля міліцыі і органаў бяспекі

Міліцыя падпарадкоўваецца Міністэрству ўнутраных спраў, аднак іншыя органы, якія не знаходзяцца пад кантролем міністэрства, напрыклад, КДБ, Дэпартамент фінансавых расследаванняў Камітэта дзяржаўнага кантролю, Следчы камітэт і Служба бяспекі Прэзідэнта, таксама выконвалі функцыі аховы парадку. Прэзідэнт мае права падначальваць сабе ўсе праваахоўныя органы, і ён ажыццяўляў эфектыўны кантроль над сіламі бяспекі. Сур'ёзнай праблемай заставалася беспакаранасць супрацоўнікаў праваахоўных органаў. Грамадзяне надзелены правам паведамляць пра парушэнні з боку міліцыянтаў у пракуратуру, аднак улады часта не праводзілі расследавання падобных выпадкаў і не прыцягвалі вінаватых да адказнасці.

Працэдуры арышту і абыходжанне з затрыманымі

Паводле закона, міліцыя мусіць атрымаць санкцыю пракурора на затрыманне асобы больш чым на тры гадзіны, але міліцыянты звычайна ігнаравалі гэтыя працэдуры і рэгулярна затрымлівалі і арыштоўвалі грамадзян без ордэра. Улады могуць утрымліваць падазраванага ў злачынстве да 10 дзён без прад'яўлення афіцыйнага абвінавачання і да 18 месяцаў пасля прад'яўлення абвінавачання. Паводле закона, пракуроры, следчыя і службы бяспекі маюць права працягнуць тэрмін затрымання без узгаднення з суддзёй. Затрыманыя маюць права падаваць апеляцыі адносна законнасці свайго ўтрымання, аднак улады часта адмаўляліся разглядаць або ігнаравалі падобныя скаргі. У краіне няма сістэмы вызвалення пад заклад.

Адвольны арышт: Улады затрымлівалі прадстаўнікоў апазіцыі і актывістаў грамадзянскай супольнасці па прычынах, што шырока лічыліся палітычна

матываванымі. У асобных выпадках улады выкарыстоўвалі адміністрацыйныя меры для затрымання палітычных актывістаў да, цягам і пасля запланаваных дэманстрацый, пратэстных акцый, а таксама іншых публічных мерапрыемстваў.

21 сакавіка міліцыяй быў арыштаваны былы кандыдат у прэзідэнты і апазіцыйны актывіст Ўладзімір Някляеў, актывіст “Еўрапейскай Беларусі” Максім Вінярскі ды апазіцыйны актывіст Вячаслаў Сіўчык. Усе яны падтрымлівалі план былога кандыдата ў прэзідэнты і апазіцыйнага актывіста Мікалая Статкевіча правесці 25 сакавіка несанкцыянаванае шэсця у цэнтры Мінска у гонар стагоддзя Беларускай народнай рэспублікі (БНР). Улады далі Вінярскаму 10 дзён адміністрацыйнага арышту за ўсталяванне апазіцыйнага флага ў цэнтры Мінска ў сакавіку. Сіўчык быў перавезены ў ізалятар часовага ўтрымання і атрымаў пяць дзён зняволення за ўдзел ў пратэсце супраць расійска-беларускіх ваенных вучэнняў “Захад” у верасні 2017 года. Някляеў таксама быў змешчаны ў ІЧУ на 10 дзён за тое, што ў інтэрв’ю заклікаў людзей прыняць ўдзел у несанкцыянаваных дэманстрацыях ў лістападзе 2017 года.

25 сакавіка міліцыя затрымала групу назіральнікаў, якія сачылі за ходам пратэсту ў цэнтры Мінска, нягледзячы на галубыя жылеты і значкі з надпісам “назіральнік”. Назіральнікі паведамлялі, што міліцыя не давала ім звязца з адвакатамі і амаль восем гадзін трымала на вуліцы ля сцяны ўчастка без ежы, піцця і доступу да асабістай гігіены перад тым, як прад’явіць абвінавачванні ва ўдзеле ў несанкцыянаванай дэманстрацыі і супраціўленні міліцыі пры затрыманні. 13 красавіка следчыя дапыталі назіральніка ад праваахоўчай групы “Вясна” Таццяну Мацюхіну пасля таго, як тая падала скаргу. Улады адхілілі скаргу і скасавалі ўсе абвінавачванні супраць назіральнікаў.

Дасудовае ўтрыманне пад вартай: Улады могуць утрымліваць падазраванага ў злачынстве пад вартай без прад’яўлення афіцыйнага абвінавачання не больш за 10 сутак. Да прад’яўлення абвінавачання закон не дазваляе зняволеным сустракацца з сем’ямі або атрымліваць перадачы з прадуктамі харчавання або медыкаментамі, якія з’яўляюцца жыццёва важнымі з улікам дрэнных умоваў утрымання. Зняволеныя як правіла ўтрымліваліся пад вартай цягам 10 сутак перад тым, як ім было прад’яўлена абвінавачанне.

Міліцыя часта затрымлівала грамадзян на некалькі гадзін, нібыта з мэтай высвятлення асобы, брала ў іх адбіткі пальцаў, а потым адпускала без прад’яўлення абвінавачанняў. Міліцыя і органы бяспекі нярэдка прымянялі такую тактыку для таго, каб затрымаць прадстаўнікоў дэмакратычнай апазіцыі

і дэманстрантаў, прадухіліць распаўсюд улётак і газет або ў якасці падставы для зрыву сходаў і акцый грамадзянскай супольнасці.

Магчымасць да суда затрыманым аспрэчыць законнасць свайго затрымання:

Затрыманя маюць права звярнуцца да судовай сістэмы з нагоды законнасці свайго затрымання, аднак улады часта спынялі або ігнаравалі такія звароты. Паводле закона, суды маюць 24 гадзіны, каб вынесці рашэнне аб затрыманні, і 72 гадзіны – аб арышце. У падобных выпадках суды праводзяць закрытыя слуханні, на якіх могуць прысутнічаць падазраваныя, адвакаты і іншыя законныя прадстаўнікі. Пракуроры, падазраваныя і адвакаты могуць падаць апеляцыю ў суды вышэйшай інстанцыі, каб аспрэчыць рашэнне суда ніжэйшай інстанцыі, на працягу 24 гадзін пасля прыняцця рашэння. Суды вышэйшай інстанцыі маюць тры дні на тое, каб вынесці рашэнне па апеляцыі, і іх пастановы не могуць быць аспрэчаныя. Далейшыя апеляцыі могуць быць пададзеныя толькі тады, калі следчыя працягнуць тэрмін утрымання пад вартай.

д. Адмова ў справядлівым і адкрытым судовым разбіральніцтве

Канстытуцыя прадугледжвае незалежнасць судовай сістэмы, аднак улады не паважалі прынцып незалежнасці суддзяў. Назіральнікі адзначалі шырокі распаўсюд карупцыі, некампетэнтнасць і палітычнае ўмяшальніцтва ў працэс прыняцця рашэнняў. Суды выносілі прысуды на падставе ложных і палітычна матываваных абвінавачанняў, якія прад'яўляліся пракурорамі, і, на думку назіральнікаў, высокапастаўленыя дзяржаўныя чыноўнікі і прадстаўнікі мясцовых уладаў дыктавалі суддзям іх рашэнні.

Як і ў папярэднія гады, паводле інфармацыі праваабарончых арганізацый, пракуроры мелі празмерныя і незбалансаваныя паўнамоцтвы, паколькі маглі працягваць тэрмін утрымання без санкцыі суддзяў. Адвакаты абароны не маглі азнаёміцца з матэрыяламі следства, прысутнічаць пры правядзенні следчых дзеянняў і допытаў або азнаёміцца з доказамі абвінавачання, пакуль пракурор афіцыйна не перадае справу ў суд. Адвакаты лічылі, што некаторыя доказы было складана аспрэчыць, таму што тэхнічная экспертыза знаходзілася пад кантролем Генеральнай пракуратуры. Паводле меркавання шматлікіх адвакатаў, гэты дысбаланс паўнамоцтваў захоўваўся на працягу года, асабліва ў палітычна матываваных крымінальных і адміністрацыйных справах. За выключэннем рэдкіх выпадкаў, суды практычна не выносілі апраўдальных прысудаў абвінавачаным па крымінальных справах.

Згодна з законам, калегіі адвакатаў з'яўляюцца незалежнымі ўстановамі, а ліцэнзаваныя юрысты могуць весці прыватную практыку або ствараць адвакацкія бюро. Усе юрысты мусяць праходзіць працэдуру ліцэнзавання ў Міністэрстве юстыцыі і кожныя пяць год мусяць перарэгістроўваць свае ліцэнзіі.

Цягам года не было звестак пра якія-кольвечы рэпрэзійныя ці карныя меры ў адносінах да адвакатаў. У верасні 2017 года кваліфікацыйная камісія Міністэства юстыцыі па пытаннях адвакацкай дзейнасці выявіла, што вядомы незалежны адвакат Ана Бахціна мела “недастатковыя прафесійныя навыкі” для таго, каб абараняць чалавека ў судзе. Бахціна спрабавала абскардзіць рашэнне камісіі адазваць яе ліцэнзію, але апеляцыя была адхіленая. Акрамя гэтага, яшчэ як найменш сямі адвакатам было загадана паўторна здаць кваліфікацыйны экзамен не пазней, чым праз шэсць месяцаў пасля прыняцця міністэрствам рашэння аб “частковай недастатковасці” іх прафесійных навыкаў.

Судовыя працэдуры

Закон гарантуе права на справядлівы і адкрыты суд, аднак улады часам ігнаравалі гэтае права.

Закон гарантуе прэзумпцыю невінаватасці. Разам з тым адсутнасць незалежнасці судоў, манера дзяржаўных СМІ паведамляць пра рэзанансныя справы такім чынам, нібыта віна ўжо даказаная, а таксама шырока распаўсюджаная практыка абмежавання права на абарону нярэдка вялі да таго, што цяжар даказвання ўласнай невінаватасці ўскладаўся на самога абвінавачванага.

Закон таксама прадугледжвае прынцып адкрытага судовага разгляду, аднак улады ў некаторых выпадках рабілі судовыя працэсы закрытымі і праводзілі іх у кабінетах суддзяў. Суддзі прымаюць рашэнне па ўсіх судовых справах. Пры разглядзе найбольш сур'ёзных спраў суддзе дапамагаюць двое грамадскіх кансультантаў.

Закон дае абвінавачаным права прысутнічаць на паседжаннях, аспрэчваць паказанні сведак і прадстаўляць доказы ад свайго імя, аднак улады не заўсёды ўлічвалі гэтае права.

Закон прадугледжвае права затрыманых на дапамогу адваката і патрабуе, каб суды прызначалі адваката тым асобам, якія не могуць сабе гэтага дазволіць.

Хоць, паводле закона, падсудныя могуць патрабаваць, каб суды адбываліся па-беларуску, большасць суддзяў і пракурораў, якія не валодалі свабодна беларускай мовай, адхілялі хадайніцтвы аб забеспячэнні перакладчыкамі і вялі паседжанні па-руску. Перакладчыкі забяспечваліся ў тым выпадку, калі падсудныя не размаўлялі ні па-беларуску, ні па-руску. Закон прадугледжвае права грамадзянаў свабодна выбіраць адваката для абароны сваіх інтарэсаў у судзе, аднак прэзідэнцкі дэкрэт забараняў прадстаўнікам НДА, якія з'яўляюцца адвакатамі, абараняць у судзе інтарэсы якіх-кольвечы асоб, за выключэннем сябраў сваёй арганізацыі. Спробы ўладаў адазваць ліцэнзіі ў юрыстаў, якія абаранялі інтарэсы палітычных апанентаў рэжыму, яшчэ больш абмяжоўвала падсудных у выбары адвакатаў. Улады таксама патрабавалі ад адвакатаў падпісваць заявы аб неразгалошанні, што абмяжоўвала іх магчымасць перадаваць якую-небудзь інфармацыю па судовай справе грамадскасці, сродкам масавай інфармацыі і нават сваякам падсудных.

Суды часта дазвалялі выкарыстоўваць супраць абвінавачаных паказанні, атрыманыя ў ходзе допыту пры дапамозе сілы і пагроз прычынення шкоды здароўю. Некаторыя абвінавачаныя былі асуджаныя завочна.

Падсудныя маюць права абскарджання судовага рашэння, і большасць з іх скарысталася гэтым правам. Разам з тым, у пераважнай большасці спраў апеляцыйныя суды пакідалі рашэнні ніжэйстаячых судов у сіле.

Палітвязні і асобы, затрыманыя па палітычных матывах

Мясцовыя праваабарончыя арганізацыі паведамлялі пра існаванне ў краіне шэрагу розных спісаў палітвязняў. Вядучыя мясцовыя праваабарончыя арганізацыі, уключна з “Вясной” і Беларускай Хельсінкскім камітэтам (БХК), альбо прызнавалі двух асоб вязнямі сумлення.

Зміцер Паліенка, апазіцыйны актывіст і анархіст, які ўдзельнічаў ў велапрабеге “Крытычная маса” у красавіку 2016 года, быў асуджаны на два гады з адтэрміноўкай за гвалтоўныя дзеянні ў дачыненні да супрацоўніка ДАІ падчас затрымання і распаўсюджвання парнаграфічных выяў у сацыяльных сетках у кастрычніку 2016 года. Ён быў зноў арыштаваны ў красавіку 2017 года, нібыта за ўдзел у несанкцыянаваных масавых мерапрыемствах а адтэрміноўка яго прыгавора была адмененая. Па рашэнню судзі ён правёў 18 месяцаў і 13 дзён, якія засталіся ад двух год прыгавору, у турме і быў вызвалены ў кастрычніку. Мясцовыя праваабаронцы заклікалі да яго безумоўнага і незамядльнага вызвалення, спасылаючыся на мірную прыроду

велапрабега “Крытычная маса” і іншых акцый пратэсту, ў якіх прымаў ўдзел Паліенка.

Міхаіл Жамчужны, адзін с заснавальнікаў ужо не дзейнічаючай НДА “Платформа”, якая займалася маніторынгам турэмных устаноў, працягваў адбываць шэсць з паловай год зняволення. Ён быў асуджаны ў 2015 годзе на закрытым судовым паседжанні за наўмыснае раскрыццё сакрэтнай інфармацыі, незаконнае набыццё або выробу абсталявання для атрымання сакрэтнай інфармацыі і прапанову хабару афіцыйнай асобе.

Былыя палітзняволеныя, вызваленыя ў жніўні 2015 года, у канцы года ўсё яшчэ не мелі магымасці карыстацца некаторымі грамадзянскімі і палітычнымі правамі.

Грамадзянска-прававыя працэдурны і сродкі судовай абароны

Закон прадугледжвае права грамадзян падаваць судовыя пазовы аб кампенсацыі шкоды, звязанай з парушэннем правоў чалавека, аднак грамадзянскія суды не былі незалежнымі і рэдка праяўлялі аб’ектыўнасць у такіх пытаннях.

Рэстытуцыя маёмасці

Не існуе законаў, якія б прадугледжвалі рэстытуцыю або кампенсацыю прыватнай нерухомасці, канфіскаванай цягам II Сусветнай вайны і Халакосту. У краіне таксама не існуе заканадаўчага рэжыму рэстытуцыі камунальнай маёмасці або маёмасці, якая не мае спадчынніка. Урад паведамляў, што на працягу апошніх 10 гадоў не атрымліваў ніякіх запытаў з патрабаваннямі аб кампенсацыі або рэстытуцыі маёмасці ад фізічных асоб, НДА або іншых грамадскіх арганізацый, габрэйскіх ці замежных.

е. Адвольнае парушэнне недатыкальнасці прыватнага і сямейнага жыцця, жылля і перапіскі

Закон забараняе падобныя дзеянні, аднак урад ігнараваў гэтую забарону. Улады ажыццяўлялі праслухоўванне тэлефонных размоваў ды відэаназіранне і выкарыстоўвалі сетку інфарматараў, што з’яўляецца парушэннем недатыкальнасці прыватнага жыцця грамадзян.

Паводле закона, асобы, якія перашкаджаюць выкананню супрацоўнікамі праваахоўных органаў сваіх абавязкаў, могуць быць аштрафаваныя або

абвінавачанья ў адміністрацыйным правапарушэнні, нават калі гэтыя “абавязкі” супярэчаць закону. Пад такімі “перашкодамі” могуць мецца на ўвазе любыя спробы не даць супрацоўнікам КДБ або праваахоўных органаў зайсці ў памяшканне кампаніі, установы або арганізацыі; адмова супрацоўнікам КДБ у правядзенні аўдытарскай праверкі або ў доступе да інфармацыйных сістэмаў і базаў дадзеных ці абмежаванне такога доступу.

Закон патрабуе прад’яўлення ордэра да або адразу пасля правядзення вобшуку. Тым не менш, некаторыя дэмакратычныя актывісты паведамлялі, што прадстаўнікі КДБ прыходзілі ў іх дамы без апавяшчэння. КДБ мае права ў любы час увайсці ў любы будынак пры ўмове звароту па выдачу ордэра цягам 24 гадзін пасля ажыццяўлення гэтага дзеяння.

Службы бяспекі працягвалі праводзіць адвольныя вобшукі вядомых апазіцыйных дзеячаў і лідараў грамадзянскай супольнасці, а таксама допыты пры перасячэнні імі мяжы і ў аэрапортах. 7 сакавіка незалежны прафсаюз супрацоўнікаў радыёэлектроннай прамысловасці (РЭП) паведаміў, што яго замяшчальнік дырэктара Зінаіда Міхнюк і каардынатар моладзевай сеткі Ганна Дусь былі на кароткі час затрыманыя на беларуска-літоўскай мяжы для правядзення обшуку. Дусь паведаміла СМІ, што памежнікі абшуквалі яе пажыткі без тлумачэння прычын і прад’яўлення абвінавачванняў.

Нягледзячы на тое, што закон забараняе ўладам перахопліваць тэлефонныя размовы і камунікацыі іншага кшталту без санкцыі пракурора, улады рэгулярна праслухоўвалі памяшканні, тэлефоны і кантралявалі кампутарную перапіску. Амаль усе прадстаўнікі палітычнай апазіцыі і шмат хто з вядомых прадстаўнікоў грамадзянскай супольнасці паведамлялі пра тое, што ўлады праслухоўвалі іх перамовы і сачылі за іх дзейнасцю. Урад працягваў збіраць і атрымліваць асабістую інфармацыю на незалежных журналістаў і дэмакратычных актывістаў падчас рэйдаў, а таксама праз канфіскаваную кампутарную тэхніку.

Закон дазваляе супрацоўнікам КДБ, Міністэрства ўнутраных спраў, спецслужбаў, фінансавай выведкі і пэўных падраздзяленняў памежнай аховы выкарыстоўваць прылады для праслухоўвання тэлефонных размоваў. Для праслухоўвання патрабуецца санкцыя пракурора, аднак пры адсутнасці незалежнасці пракурораў гэтае патрабаванне робіцца бессэнсоўным.

Незалежная група па назіранню за выбарамі “Права выбару” сцвярджала, што размовы паміж яе актывістамі, якія незаконна праслухоўваліся, трансліраваліся двума падкантрольнымі ўраду тэлэвізійнымі каналамі.

Паводле “Права выбару” каналы скажалі змест запісаў з мэтай дыскрэдытацыі групы перад мясцовымі выбарамі ў лютым.

Міністэрства сувязі мае права спыняць аказанне тэлефонных паслугаў асобам, якія парушаюць падпісанья з імі дамовы на аказанне паслугаў тэлефоннай сувязі, а такія дамовы забараняюць выкарыстоўваць тэлефонную сувязь у мэтах, што супярэчаць інтарэсам дзяржавы і грамадскаму парадку.

Улады працягвалі пераслед сем’яў лідараў НДА і актывістаў грамадзянскай супольнасці і апазіцыі праз выбарачнае прымяненне закона. Марына Адамовіч, жонка апазіцыйнага актывіста Мікалая Статкевіча, расказала прэсы, што шыны дзвюх іх машын былі пашкоджаныя напярэдадні арышту Статкевіча, які адбыўся 25 сакавіка.

Раздзел 2. Захаванне грамадзянскіх свабод, у тым ліку:

а. Свабоды слова і друку

Канстытуцыя прадугледжвае свабоду слова, у тым ліку і ў друку. Аднак урадне забяспечваў захаванне гэтых правоў і прымяняў шматлікія законы для кантролю і цензуры ў дачыненні да грамадства і сродкаў масавай інфармацыі. Больш за тое, дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі выступалі ў падтрымку прэзідэнта і афіцыйнай палітыкі, не даючы пляцоўкі для іншых крытычных выказванняў.

Свабода слова і выражэння: Грамадзяне не маглі публічна крытыкаваць прэзідэнта і ўрад або абмяркоўваць агульнаграмадскія пытанні, не асцерагаючыся быць пакаранымі. Улады здымалі на відэакамеру палітычныя сходы, часта правяралі дакументы з мэтай высвятлення асобы і выкарыстоўвалі іншыя формы запалохвання. Улады таксама забаранялі насіць маскі, дэманстраваць некаторыя гістарычныя сцягі ды сімвалы і плакаты са зместам, што нібыта ўяўляў пагрозу для ўладаў ці грамадскага парадку.

25 сакавіка журналіст Радыё “Свабода” паведаміў, што пасля канцэрта ў гонар стагоддзя БНР ля опернага тэатру ў Мінску па-за межамі паліцэйскага перыметру былі затрыманыя як найменш чатыры чалавекі з бел-чырвона-белымі сцягамі.

10 верасня міліцыя затрымала ў цэнтры Мінска апазіцыйнаую актывістку Ніну Багінскую, якая стаяла з плакатам “Беларусь рэпрэсаваная”. Улады

аштрафавалі яе на 1 225 рублёў (\$612), нібыта за несанкцыянаваную акцыю пратэсту.

Закон таксама абмяжоўвае свабоду слова шляхам крміналізацыі такіх дзеянняў, як перадача замежніку інфармацыі, якая паводле уладаў з'яўляецца ложнай або кампраметуючай, пра палітычны, эканамічны, сацыяльны, ваенны або міжнародны стан краіны.

Свабода друку і сродкаў масавай інфармацыі: Абмежаванне ўрадам свабоды друку звужала доступ да інфармацыі і часта прыводзіла да самацэнзуры ў СМІ. Дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі не забяспечвалі збалансаванае асвятленне падзеяў і ў пераважнай большасці падавалі іх афіцыйную версію. З'яўленне апазіцыйных палітыкаў у дзяржаўных СМІ адбывалася рэдка і пераважна абмяжоўвалася выпадкамі, прадугледжанымі законам на перыяд правядзення выбарчых кампаній. Улады папярэджвалі, штрафавалі, затрымлівалі і праводзілі допыты прадстаўнікоў незалежных СМІ.

Згодна з законам, урад мае права зачыніць любое друкаванае або анлайнавае выданне пасля вынясення двух папярэджанняў цягам аднаго года за парушэнне шэрагу абмежаванняў, усталяваных для прэсы. Акрамя таго, паводле нарматыўных актаў, улады надзеленыя правам па сваім меркаванні забараняць або цэнзураваць журналісцкія рэпартажы. Міністэрства інфармацыі можа прыпыняць дзейнасць часопісаў або газет на тры месяцы без пастановы суда. Закон таксама забараняе СМІ распаўсюджваць інфармацыю ад імя незарэгістраваных палітычных партый, прафсаюзаў і НДА.

У дзяржаўнай прэсе была даступная абмежаваная інфармацыя пра мясцовыя выбары 18 лютага, у тым ліку пра незалежных кандыдатаў.

Нягледзячы на тое, што ніякія з незалежных медыя крыніц, у тым ліку газеты і навінавыя інтэрнэт-сайты, не звярнуліся па рэгістрацыю ў Міністэрства інфармацыі, яны працягвалі імкнуцца да асвятлення падзей. Аднак яны працавалі ва ўмовах дзеяння рэпрэсіўнага заканадаўства аб сродках масавай інфармацыі і ў сваёй большасці сутыкаліся з дыскрымінацыйнай палітыкай у сферы публікацыі і распаўсюду выданняў, якая ўключала абмежаванне кантактаў з урадавымі чыноўнікамі і ўдзелу ў прэс-канферэнцыях, кантроль над аб'ёмам накладу друкаваных выданняў і павышэннем кошту на друк.

Дзяржаўныя СМІ панавалі на інфармацыйным полі і мелі найбольшыя наклады, дзякуючы шчодрым субсідыям і прэферэнцыям. У краіне не існавала

прыватнага тэлебачання, якое б вяшчала на ўсю яе тэрыторыю. Дзяржаўная паштовая сістэма “Белпошта” і дзяржаўная сістэма кіёскаў “Белсаюздрук” дазволілі распаўсюд не менш за дзевяці незалежных газет і часопісаў, што мелі палітычную арыентаванасць, у тым ліку “Новага часу”, “Борисовских новостей”, і “Intexpress”, якім адмаўлялі ў распаўсюджванні на працягу 11 гадоў.

Выключэнне незалежнай друкаванай прэсы з дзяржаўнай сістэмы распаўсюду і патрабаванне да прыватных крамаў атрымліваць рэгістрацыю на продаж газет і часопісаў эфектыўна абмяжоўвала магчымасці незалежнай прэсы ў распаўсюдзе сваіх выданняў.

У краіне працягвалі дзейнічаць міжнародныя медыі, але не без умяшальніцтва і папярэдняй цэнзуры. Канал “Еўраньюс”, а таксама расійскія “Першы канал”, НТВ і РТР у цэлым былі даступныя, хоць у многіх частках краіны толькі праз платныя кабельныя сеткі і з затрымкай, што дазваляла прыбіраць навіны, якія ўлады лічылі непажаданымі.

Перыядычна ўлады блакавалі і цэнзуравалі міжнародныя праграмы навінаў або замянялі іх на мясцовыя.

Гвалт і пераслед: Улады па-ранейшаму рэгулярна пераследавалі і затрымлівалі мясцовых ды замежных журналістаў.

Службы бяспекі працягвалі перашкаджаць намаганням незалежных журналістаў асвятляць дэманстрацыі і акцыі пратэсту ў Мінску і па ўсёй краіне. Незалежная Беларуска асацыяцыя журналістаў паведаміла, што па стане на 15 верасня міліцыя аштрафавала, затрымала або арыштавала не менш за 30 журналістаў падчас выканання імі сваіх прафесійных абавязкаў у больш чым 108 асобных выпадках.

7 жніўня Следчы камітэт паведаміў, што распачаў крымінальную справу на падставе матэрыялаў аддзелу кібербяспекі Міністэрства унутраных спраў, каб расследаваць “несанкцыянаваны доступ да камп’ютарнай інфармацыі, здзейснены з асабістай зацікаўленасці, які пацягнуў прычыненне істотнай шкоды”. Па некаторых звестках, распачаццё справы было выкліканана скаргай, паданай дзяржаўным агенцтвам навін “БелТА”. Папярэдняе расследаванне Міністэрства ўнутраных спраў паказала, што “у 2017-2018 гадах незаконны доступ да інфармацыі, якая знаходзілася ў камп’ютарных сістэмах “БелТА”, ажыццяўляўся больш за 15 000 разоў без ведама альбо згоды “БелТА”. Уладамі былі затрыманыя і дапытаныя 20 журналістаў з

незалежных агенцтваў навін, сярод якіх былі *tut.by*, БелаПАН, *realt.by*, і *Deutsche Welle*. Следчыя таксама абшукалі іх дамы і офісы, канфіскаваўшы кампутарнае абсталяванне. У лістападзе следчыя прад'явілі абвінавачванні ў незаконным доступе 15 журналістам, уключна са штатнай аўтаркай БелаПАН Таццянай Каравенкавай, галоўнай рэдактаркай БелаПАН Ірынай Леўшынай і васем'ю журналістамі *tut.by* разам з галоўнай рэдактаркай парталу Марынай Золатавай. Назіральнікі паведамілі, што расследаванне і абвінавачванні былі несапраўднымі са злачынствам, якое, па меркаванні ўлад, было здзейснена, таму што платныя сервісы, доступ да якіх абвінавачваныя журналісты нібыта незаконна атрымалі, змяшчалі тую ж самую інфармацыю, якая потым публікавалася “БелТА” у агульным бясплатным доступе. Абвінавачванні супраць Золатавай пазней былі знятыя, калі журналісты пагадзіліся выплаціць штраф у памеры 735 рублёў (\$350) кожны і каля 17 000 (\$7 980) рублёў ў якасці кампенсацыі за шкоду, якую нібыта прычынілі іх дзеянні. Золатава была абвінавачана па артыкуле “бяздзейнасць службовай асобы”, паводле якой яна магла атрымаць да пяці год зняволення.

Урад адмовіўся прызнаваць некаторыя замежныя СМІ, такія як “Белсат ТВ” і Радыё “Рацыя”, офісы якіх знаходзяцца ў Польшчы, і рэгулярна штрафваў журналістаў-фрылансераў, якія на іх працавалі. На 25 верасня, як найменш 31 журналіст быў аштрафаваны ў 80 выпадках за адсутнасць дзяржаўнай акрэдытацыі альбо супрацоўніцтва з замежнымі СМІ. Згодна з Беларускай асацыяцыяй журналістаў, журналісты-фрылансеры былі аштрафаваныя на агульную суму ў памеры 66 000 рублёў (\$33 000). Большасць аштрафаваных журналістаў працавала на Белсат ТВ.

Цэнзура або абмежаванні зместу: Урад аказваў ціск на пераважную большасць незалежных выданняў, прымушаючы іх ажыццяўляць самацэнзуру, папярэджваючы пра адказнасць за асвятленне пэўных тэмаў або крытыку ўладаў. Улады жорстка і непасрэдна кантралявалі змест матэрыялаў дзяржаўных вяшчальных і друкаваных СМІ. Тэлеканалы павінны трансліраваць не менш за 30% мясцовага зместу. Рэгіянальныя незалежныя тэлевізійныя станцыі дзейнічалі ў некаторых раёнах і перадавалі мясцовыя навіны, хоць большасць з іх адчувала на сабе ціск з боку мясцовых уладаў, якія дамагаліся адмовы ад асвятлення агульнанацыянальных і вострых пытанняў пад пагрозай цэнзуры.

Толькі дзяржаўным радыёстанцыям і тэлевізійным сеткам улады дазвалялі вяшчаць на тэрыторыі ўсёй краіны. Урад выкарыстоўваў гэтую нацыянальную манаполію для распаўсюду ўласнай версіі падзеяў і абмежавання альтэрнатыўных або апазіцыйных пунктаў гледжання.

Улады перасцерагалі прадпрыемствы, каб тыя не размяшчалі рэкламы ў газетах, якія крытыкавалі ўрад. У выніку незалежныя выданні былі вымушаныя працаваць ва ўмовах жорсткіх бюджэтных абмежаванняў.

Законы, якія прадугледжваюць адказнасць за распаўсюд паклёпу і абразу: Паклёп і абразы з'яўляюцца крымінальнымі злачынствамі. За распаўсюд звестак, што ганьбяць і зневажаюць прэзідэнта, прадугледжаны буйныя штрафы і пазбаўленне волі на тэрмін да чатырох год. Пакаранне за паклёпніцтва аднолькавае як для прыватных, так і для публічных асоб. Афіцыйная асоба, атрымаўшы крытыку за недавальняльнае выкананне сваіх службовых абавязкаў, можа падаць у суд як на журналіста, так і на перыядычнае выданне, якое распаўсюдзіла крытычнае паведамленне. 22 лістапада улады прад'явілі жыхару вёскі Ветрына Віцебскай вобласці абвінавачванне ў “публічнай абразе прэзідэнта” і непраўдзівым паведамленні аб размяшчэнні бомбы і асудзілі на два гады абмежавання свабоды. Па звестках, прычынай абвінавачвання стаў пост жыхара ў сацыяльных сетках, напісаны ў грубай форме, у якім ён паведамляў, што нібыта залажыў бомбу ў мясцовым гандлёвым цэнтры.

Нацыянальная бяспека: Улады часта спасылаліся на патрабаванні дзяржаўнай бяспекі ў якасці падставы для цензуры СМІ.

Свабода карыстання інтэрнэтам

Улады ўмешваліся ў інтэрнэт-прасторы, ажыццяўляючы маніторынг электроннай пошты і інтэрнэт-чатаў. Нягледзячы на тое, што асобныя грамадзяне, групы і выданні, як правіла, маглі ўдзельнічаць у мірным абмене думкамі праз інтэрнэт, у тым ліку і праз электронную пошту, усе, хто гэта рабіў, рызыкавалі сутыкнуцца з магчымымі прававымі і асабістымі наступствамі і, паводле некаторых меркаванняў, час ад часу вымушаны былі практыкаваць самацензуру. Актывісты апазіцыі сутыкаліся з высокай верагоднасцю маніторынгу сваёй электроннай перапіскі і іншых сродкаў інтэрнэт-сувязі.

Згодна з папраўкамі, якія былі унесеныя ў Закон аб СМІ і ўступілі ў сілу 1 снежня, на навінавыя вэб-сайты і любыя інфармацыйныя інтэрнэт-рэсурсы распаўсюджваюцца тыя самыя правілы, што і на друкаваныя СМІ. Калі вэб-сайты не атрымліваюць рэгістрацыю, яны могуць працягваць працу, але не маючы статуса СМІ. Незарэгістраваныя інтэрнэт-СМІ не могуць атрымаць ад дзяржаўных ўстаноў акрэдытацыю для сваіх карэспандэнтаў, якія, ярод

іншага, таксама не будуць мець права асвятляць масавыя мерапрыемствы альбо абараняць крыніцы інфармацыі. Для рэгістрацыі сайт павінен мець офіс у нежылым памяшканні і галоўнага рэдактара, які з'яўляецца грамадзянінам Рэспублікі Беларусь з як найменш пяцігадовым досвідам працы ў СМІ на кіруючай пазіцыі.

Уладальнікі навінавых інтэрнэт-рэсурсаў абавязаныя па загадзе ўладаў выдаляць кантэнт або публікаваць выпраўленні, а таксама не дапускаць выкарыстання забароненай “экстрэмісцкай” інфармацыі. Закон таксама абмяжоўвае доступ да вэб-сайтаў, змест якіх уключае ў сябе прапаганду гвалту, вайны, “экстрэмісцкай дзейнасці”; матэрыялы, звязаныя з незаконным абаротам зброі, выбуховых рэчываў і наркатыкаў, гандлем людзьмі; парнаграфію ды інфармацыю, якая можа нанесці шкоду нацыянальным інтарэсам краіны. Улады могуць без санкцый пракурора або суда заблакаваць доступ да сайтаў, якія не выконваюць загады ўрада, у тым ліку і на падставе аднаго парушэння, звязанага з распаўсюдам забароненай інфармацыі. У выпадку блакіроўкі сецявое выданне страчвае стваю рэгістрацыю ў якасці СМІ. Уладальнікі вэб-сайта альбо сецявого выдання будуць мець магчымасць на працягу месяца абскардзіць у судзе рашэнне аб абмежаванні доступа да свайго сайта або адмове ад узнаўлення доступа да яго.

Акрамя таго, уладальнікі інтэрнэт-сайтаў могуць быць прыцягнутыя да адказнасці за каментары карыстальнікаў, якія змяшчаюць любую забароненую інфармацыю, а самі гэтыя сайты могуць быць заблакаваныя. Змены ў законе таксама прадугледжваюць стварэнне базы дадзеных навінавых вэб-сайтаў і ідэнтыфікацыю ўсіх каментатараў паводле асабістых дадзеных і намероў мабільных тэлефонаў. У выпадку, калі навінавы сайт атрымлівае два ці болей афіцыйных папярэджанняў з боку ўладаў, ён можа быць выдалены з базы дадзеных і страціць сваё права на распаўсюд інфармацыі. 24 студзеня ўлады заблакіравалі апазіцыйны навінавы сайт Харты'97 за тое, што яны нібыта публікавалі інфармацыю, якая пагражала нацыянальным інтарэсам. Міністэрства інфармацыі сцвярджала, што сайт публікаваў артыкулы, ў якіх абвешчаны час і месца правядзення насанкцыянаваных дэманстрацый, а таксама інфармацыю ад імя незарэгістраваных груп.

Улады ажыццяўлялі маніторынг інтэрнэт-трафіку. У адпаведнасці з законам, тэлекамунікацыйны манапаліст “Белтэлекам” і іншыя ўпаўнаважаныя ўрадам арганізацыі маюць выключнае права на абслугоўванне інтэрнэт-даменаў.

Прэзідэнці ўказ прадугледжвае абавязковую рэгістрацыю правайдараў і інтэрнэт-сайтаў, а таксама патрабуе ажыццяўляць збор інфармацыі пра

карыстальнікаў у інтэрнэт-кавярнях. Указ патрабуе ад правайдараў сэрвісу захоўваць дадзеныя аб выкарыстанні грамадзянамі інтэрнэту цягам года і на запыт прадстаўляць гэтую інфармацыю праваахоўным органам. Парушэнне ўказа караецца пазбаўленнем волі.

У адказ на ўмяшальніцтва ўрада і абмежаванне доступу да інтэрнэту многія апазіцыйныя групы і незалежныя газеты перайшлі на інтэрнэт-дамены, якія дзейнічаюць па-за межамі краіны. Як паведамлялі назіральнікі, тыя нешматлікія незалежныя інфармацыйныя сайты, што захавалі нацыянальны даменны код “.by”, перыядычна практыкавалі самацэнзуру.

У шэрагу выпадкаў кібератакі невядомага паходжання прыводзілі да часовага адключэння незалежных навінавых парталаў і старонак у сацыяльных сетках.

Паводле інфармацыі разнастайных медыйных крыніц, колькасць інтэрнэт-карыстальнікаў дасягнула больш за 7 мільёнаў чалавек, альбо больш за 70% насельніцтва, з якіх 90% выкарыстоўваюць інтэрнэт штодзённа або шмат разоў у месяц. Пранікненне інтэрнэту сярод карыстальнікаў ва ўзросце ад 15 да 50 год складала прыкладна 83%.

Акадэмічныя свабоды і культурныя мерапрыемствы

Урад абмяжоўваў акадэмічныя свабоды і культурныя мерапрыемствы.

Ад адукацыйных устаноў патрабавалася выкладаць афіцыйную дзяржаўную ідэалогію, якая сумяшчаала ў сябе гонар за дасягненні былога Савецкага Саюзу і Беларусі пад лідарствам Лукашэнкі. Зацверджаныя ўрадам падручнікі прапаноўвалі надзвычай прапагандысцкую версію гісторыі і іншых прадметаў. Улады абавязвалі ўсе школы, у тым ліку і прыватныя навучальныя ўстановы, выконваць дырэктывы дзяржаўных органаў па ўкараненні афіцыйнай ідэалогіі і забаранялі ім прызначаць на пасаду дырэктара членаў апазіцыі. Міністр адукацыі мае права прызначаць і звальняць кіраўнікоў прыватных адукацыйных устаноў.

Выкарыстанне слова “акадэмічны” было абмежавана, і НДА забаранялася ўводзіць слова “акадэмічны” ў іх назвы. Не было дастатковых магчымасцяў атрымаць вышэйшую адукацыю на беларускай мове (замест рускай) у большасці сфераў. Кіраўніцтва вышэйшых адукацыйных устаноў не рабіла ніякіх захадаў для арганізацыі навучання тых студэнтаў, якія планавалі навучацца ў беларускамоўных групах. Хоць адміністрацыі вышэйшых навучальных устаноў не рабілі ніякіх захадаў для арганізацыі заняткаў на

беларускай мове студэнтам, якія гэтага жадалі, 27 сакавіка ўлады зарэгістравалі ў якасці юрыдычнай асобы прыватны ўніверсітэт імя Ніла Гілевіча, дзе ўсё навучанне будзе праводзіцца на беларускай мове. У верасні ўніверсітэт, якім кіруе незалежнае Таварыства беларускай мовы і які фінансіруецца з прыватных сродкаў, адчыніў падрыхтоўчыя курсы для студэнтаў, якія жадаюць вывучаць гуманітарныя навукі, лінгвістыку і іншыя дысцыпліны.

Студэнты, пісьменнікі і прадстаўнікі акадэмічнай супольнасці паведамлялі, што ўлады аказвалі на іх ціск, каб яны далучыліся да нібыта дабравольных праўрадавых арганізацый, такіх як Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі (БРСМ) і Саюза пісьменнікаў Беларусі. Студэнтам, якія адмовіліся ўступіць у БРСМ, пагражаюць эканамічныя цяжкасці, у тым ліку адсутнасць магчымасці засяліцца ў інтэрнат, што фактычна абмяжоўвае іх магчымасць навучацца ў лепшых універсітэтах краіны.

Студэнты з розных універсітэтаў і каледжаў паведамлялі групе незалежных назіральнікаў за выбарамі, што кіраўніцтва іх факультэтаў прымушала студэнтаў галасаваць датэрмінова, пагражаючы ім высяленнем з інтэрнатаў. Акрамя таго, як стала вядома, улады часам вымушалі студэнтаў выступаць у якасці інфарматараў службаў бяспекі краіны.

Паводле дырэктывы Міністэрства адукацыі, навучальныя ўстановы могуць выключыць студэнтаў, якія бяруць удзел у антыўрадавай ці несанкцыянаванай палітычнай дзейнасці, і павінны забяспечваць правільную ідэалагічную падрыхтоўку студэнтаў. Чыноўнікі ад адукацыі, тым не менш, афіцыйнай прычынай адлічэння называлі дрэнныя адзнакі ці пропуск заняткаў. У студні ўдзельніца Моладзі БНФ Ганна Смілевіч была выключана з Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэту пасля таго, як стала старшынёй суполкі ў снежні 2017 года.

б. Свабода мірных сходаў і асацыяцый

Канстытуцыя прадугледжвае свабоду мірных сходаў, аднак урад жорстка абмяжоўваў гэтае права. Улады выкарыстоўвалі разнастайныя сродкі, каб перашкодзіць правядзенню дэманстрацый, разagnaць іх, звесці да мінімуму іх уплыў і пакараць удзельнікаў. Закон прадугледжвае свабоду асацыяцый, аднак улады перашкаджалі рэалізацыі гэтага права і селектыўна прымянялі законы і правілы рэгістрацыі з мэтай абмежаваць дзейнасць незалежных асацыяцый, здольных крытыкаваць урад.

Свабода мірных сходаў

Толькі зарэгістраваныя палітычныя партыі, прафсаюзы і НДА маглі звяртацца па дазвол на правядзенне дэманстрацый з удзелам больш чым тысячы чалавек. Улады звычайна адхілялі запыты, што паступалі ад незалежных і апазіцыйных груп, а таксама самаарганізаваных грамадзянскіх суполак у розных частках краіны. Агульная атмасфера рэпрэсій, пагроза пазбаўлення волі або вялікіх штрафаў стрымлівалі арганізатараў магчымых пратэстаў.

Закон прадугледжвае крымінальную адказнасць за распаўсюд звестак пра правядзенне дэманстрацыі праз інтэрнэт або сацыяльныя сеткі да атрымання афіцыйнага дазволу, удзел у дзейнасці незарэгістраваных НДА, навучанне людзей тэхніцы правядзення дэманстрацый, фінансаванне грамадскіх дэманстрацый або атрыманне замежнай дапамогі “з мэтай нанясення шкоды” краіне. Парушэнне гэтых патрабаванняў караецца пазбаўленнем волі на тэрмін да трох год. Арганізатары абавязаныя не менш чым за 15 дзён звярнуцца па дазвол на правядзенне грамадскай дэманстрацыі, мітыngu або сходу, а дзяржаўныя чыноўнікі мусяць даць адказ не пазней чым за пяць дзён да запланаванага мерапрыемства. Асобы з непагашанай судзімасцю за злачынствы, звязаныя з парушэннем закону і парадку, дзяржаўнасці і кіравання, грамадскай бяспекі і маралі, не мелі права выступаць у якасці арганізатараў масавых мерапрыемстваў. Такія арганізатары мусяць падаваць заяўку на атрыманне дазволу для правядзення публічнай дэманстрацыі, шэсцяці сустрэчы не менш, як за 15 дзён, а дзяржаўныя органы мусяць даць адказ не менш, як за пяць дзён да запланаванага мерапрыемства. Тым не менш, улады звычайна давалі дазвол на правядзенне апазіцыйных дэманстрацый толькі далёка ад цэнтра горада. Абноўлены закон дазваляў арганізатарам апавяшчаць улады ба масавым мерапрыемствам, запланаваным у пэўным месцы, не пазней як за 10 дзён да даты мерапрыемства. Уладам трэба інфармаваць арганізатараў аб адмове не пазней, як за 5 дзён да мерапрыемства. Паводле закону, адмоўнае рашэнне можа быць прынята па двум прычынам: мерапрыемства канфліктуе з іншым, якое арганізавана іншай асобай ці групай, або апавяшчэнне не адпавядае нормам.

Каб адбіць у людзей жаданне прымаць удзел у дэманстрацыях, улады запалохвалі людзей і пагражалі ім, адкрыта рабілі відэазапіс удзельнікаў, спаганялі буйныя штрафы з удзельнікаў несанкцыянаваных мерапрыемстваў або пазбаўлялі іх волі. Акрамя таго, улады патрабавалі арганізатараў заключаць дамовы з міліцыяй, пажарнай службай, органамі аховы здароўя і санітарнымі службамаі на аказанне паслугаў пасля масавага мерапрыемства.

Улады скасавалі некаторыя з гэтых патрабаванняў для святкавання стагоддзя БНР 25 сакавіка. Усе прадстаўнікі СМІ павінны былі быць ясна абазначаныя і мець пры сябе пасведчанне асобы або акрэдытацыю для замежных СМІ. Яны павінны былі прад’яўляць свае пасведчанне асобы і дакументы па патрабаванні праваахоўчых органаў.

27 сакавіка прэзідэнт Лукашэнка сказаў Міністру унутраных спраў Ігару Шуневічу, што Міністэрства павінна быць гатовым “незамядляльна падавіць” любыя несанкцыянаваныя марепрыемствы, якія “перашкаджаюць жыццю людзей”, таму што “яны [несанкцыянаваныя акцыі пратэсту] вядуць да хаосу”. Шуневіч адказаў, што “не будзе праведзена ні адно мерапрыемства, якое не было санкцыянавана уладамі, і нават калі яно пачнецца, то будзе адразу ж спынена эфектыўна і ў адпаведнасці з законам”.

Цягам года мясцовыя ўлады па ўсёй краіне адхілілі дзясяткі розных заявак на правядзенне дэманстрацый.

Нягледзячы на тое, што Мінскія ўлады супрацоўнічалі з апазіцыйнымі групамі пры арганізацыі шэсця і канцэрту ў гонар стагоддзя БНР перад оперным тэатрам 25 сакавіка, яны адхілілі дзве іншыя заяўкі на правядзенне шэсцяў у той жа дзень. Арганізатары канцэрту жадалі перад ім прайсці да месца правядзення ад парку, які знаходзіцца паблізу. Другая заяўка была паданая апазіцыйным актывістам Мікалаем Статкевічам і яго прыхільнікамі, якія жадалі прайсці ад плошчы Якуба Коласа да месца правядзення канцэрта па праспекту Незалежнасці. Калі Статкевіч вырашыў усё ж ажыццявіць свой план, нават не маючы дазволу, ён быў арыштаваны міліцыяй, калі выходзіў з дому. Таксама былі арыштаваныя каля 60 чалавек, якія сабраліся на плошчы Якуба Коласа.

Акрамя гэтага, улады ў Магілёве і Гомелі не дазволілі мясцовым актывістам правесці шэсці ў цэнтры горада 25 сакавіка. Па іх меркаванні, гэтыя месцы або ўвогуле не падыходзілі для правядзення масавых мерапрыемстваў, або ўжо былі занятыя іншымі мерапрыемствамі.

У як найменш 11 розных месцах па ўсёй краіне былі кароткатэрмінова затрыманыя прыблізна 57 чалавек, хутчэй за ўсё, каб не дапусціць іх удзелу ў мерапрыемствах у Мінску 25 сакавіка.

На Дзень Незалежнасці 3 ліпеня паліцыя разогнала несанкцыянаваны пратэст і затрымала каля 30 чалавек, у тым ліку Мікалая Статкевіча, перад помнікам савецкім салдатам, загінуўшым у час Вялікай Айчыннай Вайны, у цэнтры

Мінска. Статкевіч заклікаў сваіх паплечнікаў правесці шэсце, каб адзначыць “вызваленне [Мінску ад нацыстаў 3 ліпеня 1944] і салідарнасць”. Статкевіч быў арыштаваны на шляху да месца правядзення мерапрыемства, калі выходзіў з дому. Міліцыя затрымала на месцы прыблізна 30 актывістаў, у тым ліку пяць назіральнікаў з праваабарончай групы “Вясна”, прывязлі іх у мясцовы ўчастак і большасць выпусцілі пазней у той жа дзень. Статкевіч і яшчэ як найменш тры актывісты засталіся ў ізалятары на нач і прадсталі перад судом 4 ліпеня. Мінскі раённы суд аштрафаваў Статкевіча на 980 рублёў (\$490) за заклікі да несанкцыянаваных акцый пратэсту 3 ліпеня.

3 ліпеня па кастрычнік улады аштрафавалі, затрымалі ці арыштавалі больш за 20 пратэстуючых у Курапатах, месцы масавых расстрэлаў у сталінскія часы. Пратэстуючыя выступалі супраць будоўлі і адкрыцця паблізу рэстарану. Хоць, па звестках, большасць актывістаў міліцыя аштрафавала, нібыта за парушэнні ПДД і ўдзел у несанкцыянаваных дэманстрацыях, некаторыя з пратэстуючых, сярод якіх былі сустаршыня Беларускай хрысціянскай дэмакратыі (БХД) Павал Севярынец, актывіст кампаніі “Еўрапейская Беларусь” Максім Вінярскі і кінарэжысер Аляксей Туровіч, атрымалі да 10 дзён адміністрацыўнага арышту.

Свабода асацыяцый

Усе НДА, палітычныя партыі і прафсаюзы мусяць атрымліваць папярэдні дазвол на рэгістрацыю ў Міністэрстве юстыцыі. Урадавая камісія разглядае і сцвярджае ўсе заявы аб рэгістрацыі; яе рашэнні галоўным чынам залежылі ад палітычнай і ідэалагічнай адпаведнасці афіцыйнай пазіцыі і практыкам.

У адпаведнасці з дзейнымі працэдурамі рэгістрацыі заяўнікі павінны былі пазначыць колькасць заснавальнікаў, іх імёны, а таксама фізічны адрас нежылога памяшкання ў якасці офіса, што было надзвычай цяжка з улікам фінансавых складанасцяў большасці НДА і боязі ўласнікаў нерухомасці здаваць памяшканні ў арэнду недзяржаўным арганізацыям. Асобы, пазначаныя ў якасці членаў арганізацыі, аказваліся безабароннымі перад рэпрэсіямі. Адмова дзяржаўных устаноў здаваць офісныя памяшканні ў арэнду незарэгістраваным арганізацыям і выдаткі на арэнду прыватных памяшканняў, паводле звестак, вымушалі большасць арганізацый выкарыстоўваць адрасы жылых памяшканняў, што ўлады пазней маглі выкарыстоўваць як падставу для адмовы ў рэгістрацыі ці пазбаўлення яе. Закон забараняе любую дзейнасць ад імя незарэгістраванай групы і прадугледжвае для сябраў такой групы пакаранне, якое вар’іруецца ад высокіх штрафаў да двух год пазбаўлення волі (гл. таксама раздзел 7.а.).

Закон аб грамадскіх аб'яднаннях забараняе НДА захоўваць у замежных фінансавых установах грашовыя сродкі на ажыццяўленне дзейнасці на мясцовым узроўні. Закон таксама забараняе НДА аказваць садзеянне ў аказанні замежнымі дзяржавамі любой дапамогі або льготыў дзяржаўным служачым на падставе іх палітычных або рэлігійных поглядаў або этнічнай прыналежнасці. Гэтае палажэнне, паводле шырока распаўсюджанага меркавання, накіравана супраць польскай меншасці.

Толькі зарэгістраваныя НДА могуць легальна атрымліваць замежныя гранты ды тэхнічную дапамогу і толькі выключна на абмежаваную колькасць зацверджаных мерапрыемстваў. НДА мусяць мець дазвол ад Дэпартаменту па гуманітарнай дзейнасці пры Адміністрацыі Прэзідэнта і Міністэрства эканомікі на атрыманне тэхнічнай дапамогі перад тым, як змогуць прыняць такія грашовыя сродкі або зарэгістраваць гранты.

Урад працягваў адмаўляць некаторым НДА і палітычным партыям у рэгістрацыі на розных падставах, у тым ліку “тэхнічныя” праблемы з падачай заявак. Улады нярэдка пераследавалі і запалохвалі заснавальнікаў арганізацый, спрабуючы прымусіць іх адмовіцца ад удзелу і, такім чынам, пазбавіць групу неабходнай для рэгістрацыі колькасці заяўнікаў. Шматлікім групам неаднаразова адмаўлялі ў рэгістрацыі.

21 сакавіка, Мінскія гарадскія ўлады зарэгістравалі адукацыйную НДА “АЎТЛАЎД”. Гэта была дзявятая спроба суполкі зарэгістравацца пад сваёй былой назвай “MAKEOUT”, якую ўлады перад выдачай рэгістрацыі патрабавалі змяніць. НДА працуе ў галіне абароны праў лесбіянак, геяў, трансгендэраў і асоб інтэрсэкс (ЛГБТІ), а таксама барацьбы з дыскрымінацыяй і гвалтам ў дачыненні да іх.

6 красавіка БХД паведаміла, што Міністэрства юстыцыі ў сёмы раз адмовіла ёй ў рэгістрацыі. Паводле міністэрства, БХД не ўключыла нумары тэлефону некаторых членаў і няверна вызначыла даты нараджэння двух заснавальнікаў партыі ў дакументах, паданых на рэгістрацыю. Партыя падала заяўку 22 студзеня, а 23 лютага міністэрствам было прынятае рашэнне прыпыніць працэс рэгістрацыі і запатрабаваць дадатковыя дакументы. 25 траўня Вярхоўны суд падтрымаў адмову з боку міністэрства.

в. Свабода веравызнання

Гл. Міжнародны даклад аб свабодзе веравызнання ў краінах свету

Дзярждэпартаменту ЗША па адрасе: www.state.gov/religiousfreedomreport/.

г. Свабода перамяшчэння

Закон прадугледжвае свабоду перамяшчэння ў межах краіны, паездак за мяжу, эміграцыі і вяртання на радзіму, аднак у некаторых выпадках урад абмяжоўваў права сваіх грамадзян, у прыватнасці былых палітвязняў, на выезд за мяжу. Урад супрацоўнічаў з Упраўленнем Вярхоўнага камісара ААН па справах уцекачоў (УВКБ) і іншымі гуманітарнымі арганізацыямі ў справе забеспячэння абароны і дапамогі ўцекачам; уцекачам, якія вяртаюцца дадому; асобам, што шукаюць палітычнага прытулку; асобам без грамадзянства, а таксама іншым асобам, чыё становішча выклікае заклапочанасць.

Перамяшчэнне ў межах краіны: Пашпарты служаць афіцыйным пасведчаннем асобы і неабходныя для рэгістрацыі па месцы жыхарства, уладкавання на працу і засялення ў гасцініцу. Міліцыя па-ранейшаму выбарачна пераследала асоб, якія жылі ў месцы, якое адрознівалася ад пазначанага ў абавязковых штампам у іх пашпарце.

Закон таксама патрабуе, каб асобы, што наведваюць 25-кіламетровую памежную зону (за выключэннем афіцыйных пунктаў пропуску), атрымлівалі спецыяльны дазвол на ўезд.

Паездкі за мяжу: Афіцыйная база дадзеных асоб, якім быў забаронены выезд за мяжу, уключае імёны асоб, што мелі доступ да дзяржаўнай тайны, тых, хто прыцягваўся да адказнасці па крымінальных справах або грамадзянскіх пазовах ці меў нявыкананыя фінансавыя абавязкі. Улады пісьмова інфармавалі некаторых асоб пра тое, што іх імёны ўнесены ў базу дадзеных, іншыя ж даведваліся пра гэта толькі пры спробе перасячы мяжу. Міністэрства ўнутраных спраў, службы бяспекі, памежныя і мытныя органы і дэпартаменты фінансавых расследаванняў маюць права ўносіць грамадзян у спісы “прафілактычнага ўліку”.

Міністэрства ўнутраных спраў таксама патрабавала адсочваць грамадзян, якія працуюць за мяжой, і кадравыя агенцтвы абавязаныя былі паведамляць пра асоб, што не вярнуліся з-за мяжы ў запланаваны час.

Ссылка: Закон не дазваляе прымусовую ссылку, але некаторыя крыніцы сцвярджалі, што сілавая структура працягвалі пагражаць некаторым сябрам апазіцыі нанясеннем шкоды здароўю або прыцягненнем да крымінальнай

адказнасці ў выпадку, калі тыя не пакінуць краіну, і многія з іх выпраўляліся ў добраахвотнае выгнанне.

Многія студэнты ўніверсітэтаў, якія былі выключаны з навучальных устаноў ці лічылі, што знаходзяцца пад пагрозай выключэння за сваю палітычную дзейнасць, абіралі добраахвотнае выгнанне і працягвалі сваё навучанне за мяжой.

Абарона ўцекачоў

Забеспячэнне прытулку: Закон, за некаторымі выключэннямі, прадугледжвае забеспячэнне прытулку або статусу ўцекача, дадатковую ці часовую абарону замежных грамадзян і асоб без грамадзянства. Урад распрацаваў працэдуру вызначэння статусу ўцекача, а таксама сістэму забеспячэння абароны ўцекачоў. Закон забяспечвае абарону ад прымусовага вяртання, што гарантуецца замежнікам, якім было адмоўлена ў статусе ўцекача або ў часовай абароне, але якія не могуць быць вернутыя ў краіну паходжання.

Усе замежнікі, за выключэннем расійскіх грамадзян, маюць права хадаінічаць аб прадстаўленні прытулку. Паводле ўмоваў Пагаднення аб стварэнні Саюзнай дзяржавы з Расіяй, расіяне могуць на законнай аснове пражываць у краіне і атрымліваць від на жыхарства на падставе свайго расійскага грамадзянства. У цэлым, па стане на 1 кастрычніка міграцыйныя ўлады прынялі 463 заяўкі на прадстаўленне прытулку ў параўнанні з 596 у 2016 годзе, у тым ліку 359 ад украінцаў, 10 ад сірыйцаў, 8 ад афганцаў і 12 ад пакістанцаў.

Акрамя статусу ўцекача, заканадаўства аб прадстаўленні прытулку ў краіне прадугледжвае дадатковую абарону ў форме часовага пражывання. У перыяд са студзеня па верасень 364 замежнікам была забяспечана дадатковая абарона (333 украінцам, 14 сірыйцам, 6 йеменцам, 7 афганцам, аднаму грузіну і тром егіпцянам).

Свабода перамяшчэння: Асобы, што звяртаюцца па прадстаўленне прытулку, надзелены свабодай перамяшчэння па ўсёй тэрыторыі краіны, але абавязаныя пражываць у тым рэгіёне, дзе падалі свае заявы на атрыманне статусу ўцекача, а таксама ў месцах, вядомых уладам, цягам усяго тэрміну разгляду іх заяваў, уключна з працэдурай абскарджання. Улады, паводле звестак, часта заахвочвалі асоб, якія хадаінічаюць аб прадстаўленні прытулку, выбіраць месца жыхарства ў сельскай мясцовасці; тым не менш, большасць з іх сялілася ў гарадах і мястэчках. Змена месца жыхарства была магчымай пры ўмове апавяшчэння ўладаў. Улады выдаюць асобам, што хадаінічаюць аб

прадстаўленні прытулку, пасведчанні, якія служаць дакументам, які пацвярджае іх статус асобы, што просіць прытулку, і абараняюць іх ад высылкі з краіны. У адпаведнасці з заканадаўствам яны таксама павінны зарэгістравацца ў органах улады па месцы пражывання.

Доўгатэрміновыя рашэнні: Дарослыя асобы, што звяртаюцца па прадстаўленне прытулку, павінны плаціць за вышэйшую адукацыю, а таксама за няэкстраную медыцынскую дапамогу, ў той час як непаўнагадовыя атрымліваюць адукацыю і медыцынскую дапамогу бясплатна. Юрыдычная дапамога, жылло і моўныя курсы не прадастаўляюцца бясплатна ні асобам, якія шукаюць прытулку, ні ўцекачам.

Часовая абарона: Нягледзячы на тое, што ўрад можа забяспечваць часовую абарону (тэрмінам да аднаго года) грамадзянам, якія не могуць лічыцца ўцекачамі, цягам справаздачнага года такая абарона не забяспечвалася.

Асобы без грамадзянства

Па стане на 1 ліпеня Міністэрства ўнутраных справаў і УВКБ ААН налічыла ў краіне 6 618 асоб без грамадзянства; усе яны, паводле інфармацыі ўладаў, мелі дазвол на сталае пражыванне.

Асобы без грамадзянства, якія стала пражывалі ў краіне, мелі від на жыхарства і пры ўладкаванні на працу прыроўніваліся да грамадзян, за выключэннем абмежаванай колькасці пасад у дзяржаўным сектары і праваахоўных органах, даступных выключна для грамадзян. Паступала інфармацыя, што асобы без грамадзянства часам сутыкаліся з дыскрымінацыяй пры працаўладкаванні, паколькі ўлады нярэдка вымушалі іх пераязджаць у сельскую мясцовасць, дзе магчымасці для працаўладкавання былі абмежаваныя. Паводле інфармацыі УВКБ ААН, асобы без грамадзянства маглі свабодна мяняць рэгіён пражывання.

Для такіх асоб без грамадзянства існуе пэўны шлях да яго атрымання. Асноўным патрабаваннем з'яўляецца сталае пражыванне на тэрыторыі краіны на працягу як найменш сямі год. Улады маюць і паскораную працэдуру натуралізацыі, але ў асноўным для асоб, якія нарадзіліся або стала пражывалі ў краіне да распаду Савецкага Саюза, этнічных беларусаў, іх сужэнцаў ды нашчадкаў. Калі дзіця нараджаецца ў сям'і асоб без грамадзянства, якія стала пражываюць у краіне, яно мае права на беларускае грамадзянства.

Раздзел 3. Свабода ўдзелу у палітычным працэсе

Закон прадугледжвае права грамадзян абіраць свой урад шляхам свабодных і справядлівых перыядычных выбараў, якія праводзяцца шляхам таемнага галасавання на аснове ўсеагульнага і роўнага выбарчага права, аднак урад увесь час пазбаўляў грамадзян магчымасці рэалізаваць гэты права, праводзячы выбары, якія не адпавядалі міжнародным стандартам.

З моманту свайго абрання ў 1994 годзе першым прэзідэнтам краіны на чатырохгадовы тэрмін, Лукашэнка паступова сканцэнтраванай пайнамоцтваў ў выканаўчай галіне ўлады з мэтай атрымання кантролю над усімі галінамі ўлады, ў рэшце рэшт па сутнасці знішчыўшы падзел пайнамоцтваў паміж галінамі ўлады. Праз рэферэндумы 1996 і 2004 гадоў, што не адпавядалі дэмакратычным стандартам, у Канстытуцыю былі ўнесеныя папраўкі, якія пашырылі яго пайнамоцтва, падоўжылі тэрмін яго знаходжання на пасадзе і адмянілі абмежаванні на колькасць прэзідэнцкіх тэрмінаў. На кожных наступных выбарах, у тым ліку прэзідэнцкіх у 2015 годзе, і парламенцкіх у 2016 годзе, грамадзянам па-ранейшаму адмаўлялася ў праве выказаць сваю волю ў рамках сумленнага і празрыстага працэсу, у тым ліку свабодны доступ да СМІ і рэсурсаў.

Выбары і ўдзел у палітычным жыцці

Апошнія выбары: Паводле незалежных мясцовых груп па назіранню за выбарамі, пад час мясцовых выбараў 18 лютага было заўважана шмат парушэнняў, у тым ліку штучна павышаная яўка на датэрміновае галасаванне і ў дзень выбараў, шматразовае галасаванне, непразрыстая працэдура хатняга галасавання і ўліку галасоў па ўсёй краіне. 19 лютага Цэнтральная выбарчая камісія (ЦВК) паведаміла, што афіцыйная яўка склала 77,05%.

Незалежныя назіральнікі адзначылі, што шэрагу апазіцыйных кандыдатаў было адмоўлена ў рэгістрацыі па непраўдападобных прычынах і працэс рэгістрацыі кандыдатаў не быў адкрыты для назіральнікаў. У шэрагу выпадкаў камісіі праганялі незалежных назіральнікаў з выбарчых участкаў, нібыта за тое, што тыя ўмешваліся ў працу камісіі, і забаранялі здымаць на відэа ці рабіць фота. Праваабаронцы, незалежныя назіральнікі і эксперты прыйшлі да высновы, што выбары не адпавядалі міжнародным стандартам і ўлады адхілілі большасць скаргаў, паданых апазіцыйнымі кандыдатамі, із прадстаўнікамі, або незалежнымі назіральнікамі.

Улады не запрашалі назіральнікаў АБСЕ/БДПЧ на мясцовыя выбары.

Парламенцкія выбары, якія адбыліся ў верасні 2016 года, не адпавядалі міжнародным стандартам. Тым не менш, упершыню за апошнія 12 гадоў у парламенце з’явіліся альтэрнатыўныя кандыдаты. Паводле БДПЧ АБСЕ, Парламенцкай асамблеі АБСЕ, а таксама прамежкавай справаздачы міжнароднай місіі па назіранні за выбарамі Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы, выбары былі азмрочаныя шэрагам даўніх сістэмных хібаў. У той час як місіі назіральнікаў і міжнародная супольнасць віталі бачныя захады з боку ўлад з мэтай зрабіць некаторыя працэдурныя паляпшэнні, шэраг ключавых рэкамендацый, ужо не ў першы раз дадзеных БДПЧ АБСЕ і Венецыянскай камісіяй Савета Еўропы, засталіся без увагі.

У справаздачы АБСЕ за 2016 год сцвярджалася, што нарматыўна-прававая база звужала палітычныя правы і асноўныя свабоды і інтэрпрэтавалася ў празмерна забараняльнай манеры. Хоць агульная колькасць кандыдатаў і павялічылася, у тым ліку ад апазіцыі, асвятленне ў СМІ не дазволіла выбаршчыкам зрабіць заснаваны на дастатковай інфармацыі выбар, а самой выбарчай кампаніі не хапала празрыстасці. Як і ў мінулыя гады, у выбарчых камісіі была прызначана толькі нязначная колькасць прадстаўнікоў апазіцыйных кандыдатаў, што падрывала веру ў незалежнасць камісій. Датэрміновае галасаванне, падлік галасоў і метады апрацоўкі дадзеных паранейшаму былі азмрочаныя значнай колькасцю працэсуальных парушэнняў і адсутнасцю празрыстасці.

Мясцовыя праваабарончыя арганізацыі “Вясна” і “Беларускі хельсінскі камітэт” на прэс-канферэнцыі па заканчэнні выбараў заявілі, што, паводле іх назіранняў, выбары не адпавядалі міжнародным стандартам і не ў поўнай меры адпавядалі беларускаму заканадаўству. Яны асабліва адзначалі сваю заклапочанасць працэдурай датэрміновага галасавання, адсутнасцю празрыстасці ў працэсе падліку галасоў, а таксама панаваннем у выбарчых камісіях праўладных арганізацый.

Палітычныя партыі і ўдзел у палітычным жыцці: Улады рэгулярна пераследавалі апазіцыйныя палітычныя партыі ды іх актывістаў і стваралі перашкоды іх дзейнасці. Некаторыя апазіцыйныя партыі не мелі прававога статусу, паколькі ўлады адмаўляліся іх рэгістраваць, а ўрад рэгулярна парушаў іх права на арганізацыю, удзел у выбарах, збор галасоў і публікацыю праграм. Улады дазвалялі свабодна працаваць амаль паўтузіну пераважна бяздзейных, аднак афіцыйна зарэгістраваных пралукашэнкаўскіх палітычных партый.

Цягам года ўлады аштрафавалі і арыштавалі цэлы шэраг лідараў апазіцыйных палітычных партый за парушэнне Закона аб масавых мерапрыемствах і ўдзел у шэрагу несанкцыянаваных дэманстрацый.

Закон дазваляе ўладам прыпыняць дзейнасць партый на шэсць месяцаў пасля аднаго папярэджання і зачыняць іх пасля двух. Члены партый, якім улады адмовілі ў рэгістрацыі, напрыклад, Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай партыі, па-ранейшаму былі аб'ектам пераследу і адвольных правак. Закон таксама забараняе палітычным партыям атрымліваць дапамогу з-за мяжы і патрабуе абавязковай рэгістрацыі ў Міністэрстве юстыцыі ўсіх палітычных груп і кааліцый.

Улады працягвалі абмяжоўваць дзейнасць непрызнанага Саюза палякаў Беларусі і пераследаваць яго сябраў.

Удзел жанчын і меншасцяў: Не існавала законаў, якія б забаранялі жанчынам або прадстаўнікам меншасцяў браць удзел у палітычным жыцці, аднак патрыярхальнае стаўленне грамадства не спрыяла намаганням жанчын дасягнуць пазіцыі ва ўладзе.

Раздзел 4. Карупцыя і недастатковая празрыстасць дзяржаўных органаў

Закон прадугледжвае крымінальную адказнасць за службовую карупцыю, і ўлады рэгулярна пазбаўлялі волі афіцыйных асоб, якія, як меркавалася, былі замешаныя ў карупцыйных справах, аднак у справах адзначалася, што некаторыя службовыя асобы працягвалі беспакarana ўдзельнічаць у карупцыйнай дзейнасці. Паказальнікі эфектыўнасці дзяржаўнага кіравання Сусветнага банка сведчылі пра тое, што карупцыя ў краіне ўяўляла сабой сур'ёзную праблему.

У 2016 годзе Група дзяржаў супраць карупцыі (GRECO) апублікавала рэзюмэ прамежкавага дакладу, у якім сцвярджалася, што ўрад часткова рэалізаваў толькі адну з 20 рэкамендацый, зробленых антыкарупцыйным назіральным органам Савета Еўропы ў чэрвені 2015 года. GRECO адзначыла “адсутнасць заснаванай на фактычных дадзеных комплекснай стратэгіі і плана дзеянняў па барацьбе з карупцыяй, а таксама механізму, які б прыцягваў не толькі праваахоўныя органы да самастойнага, усебаковага і аб'ектыўнага кантролю за яе ажыццяўленнем”. У сваёй штогадовай справаздачы, якая выйшла ў траўні, GRECO паведаміла, што выкананне ўрадам іх рэкамендацый было “незадавальняльным”.

Фізічным асобам, звольненым за карупцыю больш нізкага ўзроўню, выносіцца пяцігадовая забарона на працу ў дзяржаўных установах, у той час як тыя, хто, як устаноўлена, здзейсніў больш сур'ёзныя злоўжыванні, ухіляюцца ад дзяржаўнай занятасці на нявызначаны тэрмін. Закон таксама дазваляе канфіскацыю маёмасці ў асобы, якая была прызнана вінаватай у карупцыйных дзеяннях, на суму больш чым 25% гадавога даходу дзяржаўнага служачага. Закон прадугледжвае грамадскі маніторынг дзеянняў урада па барацьбе з карупцыяй.

Карупцыя: Згодна з афіцыйнымі крыніцамі, большасць карупцыйных спраў тычылася вымагальніцтва і атрымання хабару, махлярства і злоўжывання ўладай, хоць, як паведамлялася, такіх праяваў карупцыі ў працэсе штодзённага ўзаемадзеяння паміж грамадзянамі і дзяржаўнымі служачымі ніжэйшага звяна, як гэта ні дзіўна, звычайна не назіралася.

Адсутнасць незалежнай судовай сістэмы і органаў правапарадку, недастатковы падзел паўнамоцтваў і пераслед незалежнай прэсы, у значнай ступені пазбаўленай права ўзаемадзеяння з непразрыстым дзяржаўным бюракратычным апаратам, зрабілі амаль немагчымым вызначыць маштабы карупцыі або весці з ёй эфектыўную барацьбу.

Генеральная пракуратура адказвае за арганізацыю і каардынацыю дзейнасці па барацьбе з карупцыяй, уключна з кантролем над апэратыўна-пошукавымі мерапрыемствамі, аналізам эфектыўнасці прынятых мераў, наглядом за ўдзельнікамі і распрацоўкай нарматыўных актаў.

У чэрвені прадстаўнікі Генеральнай пракуратуры паведамілі, што са студзеня па травень справаздачнага года судамі былі разгледжаны 1,107 карупцыйных спраў у параўнанні з 584 справамі за той самы перыяд у 2017 годзе. Найбольш карумпаванымі сектарамі былі дзяржаўнае кіраванне і закупкі, прамысловасць, будаўнічая галіна, ахова здароўя і адукацыя.

Цягам справаздачнага года былі шматлікія выпадкі судовага пераследу па факце карупцыі, але судовы пераслед заставаўся выбарчым, непразрыстым і ў некаторых выпадках палітычна матываваным, як адзначалі незалежныя назіральнікі і праваабаронцы. Напрыклад, старшыня КДБ Валеры Вакульчык 5 кастрычніка заявіў, што было праведзена расследаванне ў дачыненні да прыблізна ста галоўных урачоў з Мінску і рэгіёнаў, супрацоўнікаў Міністэрства аховы здароўя, у тым ліку замміністра, прадстаўнікоў мясцовых фармацэўтычных кампаній і ўладальнікаў аптэк ў сувязі з шматлікімі

выпадкамi карупцыi пры закупцы медыкаментаў i медыцынскага абсталявання.

Раскрыццё фінансавай інфармацыi: Заканадаўствам аб барацьбе з карупцыяй прадугледжана раскрыццё звестак аб даходах i маёмасцi прызначаных або абраных на дзяржаўныя пасады асоб, iх сужэнцаў i сваякоў, якія дасягнулі паўнагадовага ўзросту i працягваюць пражываць разам з імі. Згодна з законам, спецыялізаваныя падраздзяленні па барацьбе з карупцыяй у складзе Генеральнай пракуратуры, КДБ i Міністэрства ўнутраных спраў адсочваюць i кантралююць дзейнасць па барацьбе з карупцыяй, а генеральны пракурор i ўсе іншыя пракуроры ўпаўнаважаныя ажыццяўляць нагляд за прымяненнем антыкарупцыйнага закона. Гэтыя дэкларацыі не былі даступнымі шырокай грамадскасцi. Выключэннем з'яўляюцца кандыдаты, якія бяруць удзел у прэзідэнцкіх, парламенцкіх i муніцыпальных выбарах. За невыкананне закона прадугледжаны адміністрацыйныя санкцыі i дысцыплінарныя спаганні.

Раздел 5. Стаўленне органаў улады да расследаванняў меркаваных парушэнняў правоў чалавека, праводзімых міжнароднымі i недзяржаўнымі арганізацыямі

У краіне дзейнічаў шэраг мясцовых праваабарончых НДА, хоць улады нярэдка дэманстравалі ў дачыненні да іх дзейнасцi варожае стаўленне i абмяжоўвалі яе, выбарачна супрацоўнічалі з імі i не рэагавалі на іх заявы.

Дзве вядомыя праваабарончыя НДА – Беларускі Хельсінкскі камітэт (БХК) i Цэнтр прававой трансфармацыі – мелі рэгістрацыю. Урад адмовіў у рэгістрацыі шэрагу іншых арганізацый, тым самым ставячы іх пад пагрозу парушэння Крымінальнага кодэкса, паводле якога стварэнне незарэгістраванай арганізацыі i ўдзел у любой яе дзейнасцi кваліфікуецца як злачынства. Закон таксама забараняе грамадзянам дзейнічаць ад імя незарэгістраваных НДА. Тым не менш, цэлы шэраг незарэгістраваных НДА, у тым ліку “Вясна” i “Прававая дапамога насельніцтву”, працягвалі сваю дзейнасць.

Улады ажыццяўлялі пераслед як зарэгістраваных, так i незарэгістраваных праваабарончых НДА. Праводзіліся частыя праверкі за пагрозамі скасавання рэгістрацыі, а таксама, паводле звестак, ажыццяўляўся кантроль іх перапіскі, праслухоўванне тэлефонных размоў i запалохванне сваякоў іх лідараў i актывістаў. Урад ігнараваў справаздачы, падрыхтаваныя праваабарончымі НДА, i рэдка сустракаўся з іх прадстаўнікамі. Дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі нічога не паведамлялі пра праваабарончыя НДА i іх акцыі.

На працягу года банкаўскія рахункі Беларускага Хельсінкскага камітэта заставаліся заблакаванымі праз даўнюю падатковую запазычанасць, звязаную з замежным фінансаваннем у пачатку 2000-ых гадоў, аднак урад дазваляў БХК працаваць без аніякіх іншых перашкод.

Улады неахвотна супрацоўнічалі з міжнароднымі НДА і службовымі асобамі іншых праваабарончых арганізацый па пытаннях праваабарончай дзейнасці, і прадстаўнікі міжнародных НДА часта сутыкаліся са складанасцямі пры атрыманні дазволу на ўезд у краіну. Улады рэгулярна ігнаравалі рэкамендацыі мясцовых і міжнародных НДА па паляпшэнні сітуацыі з правамі чалавека ў краіне і патрабаванні спыніць пераслед прадстаўнікоў праваабарончай супольнасці.

Улады маглі зачыніць любую НДА пасля вынясення толькі аднаго папярэджання аб парушэнні закона. Найбольш распаўсюджанай падставай для вынясення папярэджання і закрыцця арганізацыі была адсутнасць юрыдычнага адраса і тэхнічныя неадпаведнасці ў заяўных дакументах. Закон дазваляе ўладам зачыніць любую НДА за прыняцце замежнай дапамогі, якую дзяржава лічыць незаконнай, і дазваляе Міністэрству юстыцыі ажыццяўляць маніторынг любой дзейнасці НДА і праводзіць праверку ўсіх дакументаў НДА. НДА таксама абавязаныя штогод прадстаўляць у міністэрства падрабязныя справаздачы па сваёй дзейнасці, месцазнаходжанні офісаў, службовых асобах і агульнай колькасці членаў.

ААН і іншыя міжнародныя арганізацыі: У чэрвені Савет па правах чалавека ААН назначыў Анаіс Марын ў якасці новага Спецыяльнага дакладчыка па правах чалавека ў Беларусі. 1 кастрычніка прадстаўнік беларускага МЗС Анатоль Глаз заявіў, што ўрад працягвае выступаць супраць “палітызаванага” мандату дакладчыка і адмаўляецца яго прызнаваць. Папярэдні дакладчык Міклаш Харашці, тэрмін паўнамоцтваў якога скончыўся 31 кастрычніка, выступіў з канчатковым дакладам на 73-й сесіі Трэцяга камітэта ГА ААН 24 кастрычніка, адзначыўшы, што за 6 год яго службы сітуацыя з правамі чалавека ў Беларусі не палепшылася. У адказ на гэты беларускі дыпламат, саветнік Іна Васілеўская, назвала даклад і прамову Харашці “фарсам”.

Дзяржаўныя органы, адказныя за выкананне правоў чалавека: З боку урада не рабілася істотных захадаў па рэалізацыі нацыянальнага плана дзеянняў у галіне праў чалавека, які быў прыняты ў 2016 годзе, каб акрэсліць, паводле улад, “асноўныя напрамкі дзейнасці для рэалізацыі нашых міжнародных абавязацельстваў” у галіне правоў чалавека. У дадатак да правядзення розных сумесных канферэнцый і семінараў разам з арганізацыямі сістэмы ААН, у 2016

годзе урад ратыфікаваў Канвенцыю па правах людзей з інваліднасцю. Хоць незалежны праваабарончыя групы, у тым ліку праваабарончы цэнтр “Вясна” і Беларускі Хельсінкскі камітэт (БХК), віталі прыняцце гэтага плана, яны таксама з заклапочанасцю адзначалі, што ў дакуменце не хапае канкрэтных задачаў або механізмаў ацэнкі вынікаў. Арганізацыі грамадзянскай супольнасці адзначылі, што ўрад не здолеў уключыць ніводную з канкрэтных прапановаў, зробленых імі ў ходзе распрацоўкі плана, і якія, на іх думку, зрабілі б план больш змястоўным.

Дзейнасць Пастаяннай камісіі па правах чалавека ў ніжняй палаце парламента была неэфектыўнай.

Раздзел 6. Дыскрымінацыя, гвалт у грамадстве і гандаль людзьмі

Жанчыны

Згвалтаванне і хатні гвалт: У цэлым закон кваліфікуе згвалтаванне як злачынства, аднак не ўтрымлівае асобных палажэнняў аб згвалтаванні сужэнцаў. Праблема згвалтаванняў існавала. Паводле дадзеных Міністэрства ўнутраных спраў, у 2017 годзе было зарэгістравана 184 выпадка згвалтавання ці спробы згвалтавання.

Значнай праблемай быў хатні гвалт, і цягам года ўрад рабіў захады для яго прадухілення. Улады выдавалі ахоўныя прадпісанні, паводле якіх ахвяры і асобы, учыніўшыя гвалт, павінны былі пражываць асобна, і забяспечвалі іх месцамі часовага пражывання на перыяд дзеяння прадпісання. Акрамя гэтага дзейнічалі крызісныя цэнтры, якія прадастаўлялі ахвярам часовы прытулак і аказвалі псіхалагічную і медыцынскую дапамогу.

Закон аб прадухіленні злачынстваў уводзіць асобнае вызначэнне хатняга гвалту і забяспечвае выкананне ахоўных прадпісанняў працягласцю ад трох да трыццаці дзён. Паводле закона, улады мусяць забяспечыць ахвяраў гвалту і асоб, якія ўчынілі гвалт, месцамі часовага пражывання на перыяд дзеяння прадпісання. Акрамя таго, кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях прадпісвае вялікія штрафы або пазбаўленне волі тэрмінам да 15 сутак за збіццё, наўмыснае прычыненне болю, а таксама псіхалагічных або фізічных пакутаў блізкім членам сям’і.

26 лістапада высокапастаўлены прадстаўнік Міністра ўнутраных спраў заявіў, што кожны трэці чалавек, забіты ў краіне, быў забіты членам сям’і і што па звестках міністэрства ў перыяд са студзень па кастрычнік 115 жанчын сталі

ахвярамі забойстваў і цяжкіх цялесных пашкоджанняў у злачынствах, звязаных з хатнім гвалтам. 41 з іх загінула. Са студзеня па жнівень улады выдалі каля 5500 ахоўных прадпісанняў, у 5000 з якіх парушыцелю загадвалася пакінуць месца сумеснага пражывання з ахвярай.

25 красавіка ўлады арыштавалі жыхара горада Валожына па абвінавачванні ў збіцці сваёй жонкі да смерці. Сям'я разам з двума непаўнагадовымі дзецьмі жыла ў інтэрнаце, а іх суседзі паведамлілі міліцыі, што ахвяра скардзілася на жорсткае абыходжанне і хатні гвалт. Паводле сведак і прэсы ахвяры было нанесена як найменш 30 цяжкіх цялесных пашкоджанняў. На канец года справа ўсё яшчэ разглядалася.

Сэксуальныя дамаганні: Паводле звестак, сэксуальныя дамаганні былі шырока распаўсюджаныя, аднак канкрэтныя законы для вырашэння гэтай праблемы, акрамя палажэнняў аб забароне фізічнага гвалту, адсутнічалі.

Прымусовыя дзеянні па кантролі насельніцтва: Жанчыны з абмежаванымі магчымасцямі, а таксама цяжарныя жанчыны, у дзяцей якіх ва ўлонні дыягназавалі магчымыя адхіленні, паведамлялі, што некаторыя дактары настойвалі на перарыванні іх цяжарнасці.

Дыскрымінацыя: Закон прадугледжвае роўныя правы жанчын у пытаннях валодання маёмасцю, атрымання маёмасці ў спадчыну, сямейнага права, роўнай аплаты за роўную працу (хоць на практыцы жанчынам часта плацілі менш), а таксама ў судовай сістэме, і ў цэлым гэты закон выконваўся.

Дзеці

Рэгістрацыя нараджэння: Грамадзянства даецца па факце нараджэння на тэрыторыі краіны або на падставе грамадзянства бацькоў. Дзіця грамадзяніна з'яўляецца грамадзянінам незалежна ад месца нараджэння нават у тым выпадку, калі адзін з бацькоў не з'яўляецца грамадзянінам. Як правіла, нараджэнне дзяцей рэгістравалася адразу.

Жорсткае абыходжанне з дзецьмі: Улады ўмешваліся з мэтай прадухіліць жорсткае абыходжанне і хатні гвалт у дачыненні да дзяцей, выяўлялі сем'і ў складаным становішчы, каб забяспечыць выхаванне дзяцей у прыёмных сем'ях, калі іх нельга было пакідаць з роднымі бацькамі, а таксама праводзілі прафілактычную працу. Хоць урад і пашырыў судовы пераслед асоб, што жорстка абыходзіліся з дзецьмі, яго намаганні па ліквідацыі прычын гвалту ў дачыненні да дзяцей былі недастатковымі. Урад увёў Нацыянальны план

дзеяннў на 2017-2021 гады па паляпшэнні становішча дзяцей і ахове іх правоў, у тым ліку ахвяраў жорсткага абыходжання, сямейнага гвалту і сексуальнай эксплуатацыі ў камерцыйных мэтах, а таксама прызнаў недахоп фінансавання і неэфектыўнасць у выкананні тых ці іншых ахоўных мераў.

Пры садзейнічанні з боку НДА, якія абараняюць правы дзяцей, улады ў рамках расследаванняў або крымінальных спраў шырока выкарыстоўвалі працэдуру правядзення афіцыйнага аднаразовага допыту ахвяраў жорсткага абыходжання з дзецьмі ў спецыялізаваных установах пад непасрэдным наглядом псіхалагаў. Суды выкарыстоўвалі запісы паказанняў, каб пазбегчы паўторнага выкліку дзяцей-ахвяраў жорсткага абыходжання на судовыя слуханні. Справы, якія закраналі правы і законныя інтарэсы непаўнагадовых, як правіла, разглядаліся больш вопытнымі суддзямі, якія валодалі досведам у галіне ўзроставай псіхалогіі, псіхіятрыі і адукацыі. Урад не аднавіў працу рэспубліканскай “гарачай лініі” па аказанні дапамогі дзецям, нягледзячы на просьбы розных НДА падтрымаць яе дзейнасць.

Справаздача ЮНІСЭФ, апублікаваная ў сакавіку, адзначала нізкі ўзровень асвядомленасці бацькоў і дзяцей аб існуючых відах гвалту ў дачыненні да дзяцей; абмежаваны патэнцыял спецыялістаў у справе выяўлення, рэгістрацыі і паведамлення аб выпадках гвалту, а таксама нізкую эфектыўнасць іх супрацоўніцтва ў галіне прадухілення гвалту і барацьбы з ім. Акрамя гэтага, у справаздачы ўзгадвалася недастатковая сістэма маніторынгу, якая працуе толькі з дадзенымі па расследаваных злачынствах у дачыненні да дзяцей і выпадках, калі дзяцей забіралі з сем’яў, дзе быў выяўлены гвалт.

Па стане на студзень Міністэрства адукацыі кіравала ў краіне 138 сацыяльна-адукацыйнымі цэнтрамі для непаўнагадовых ахвяраў гвалту любога кшталту ці непаўнагадовых, што апынуліся ў складаным і небяспечным становішчы. Агульныя медыцынскія ўстановы аказвалі шырокі спектр медыцынскіх паслугаў ахвярам жорсткага абыходжання з дзецьмі бясплатна.

Паводле даследавання ЮНІСЭФ дзве трэція спецыялістаў паведамлілі, што ніколі не праходзілі навучання наконт гвалту ў дачыненні да дзяцей. Адна трэцяя спецыялістаў паведаміла, што тыя, хто працуе з дзецьмі часта ігнаруюць альбо скрываюць факты гвалту ў сваіх установах.

Згвалтаванне або гвалтоўныя дзеянні сексуальнага характару ў дачыненні да заведама непаўнагадовай асобы караюцца пазбаўленнем волі на тэрмін да 15 год. Сексуальныя стасункі асобы, якая дасягнула 18 год, з асобай, пра якую вядома, што ёй няма 16 год, караюцца пазбаўленнем волі на тэрмін да 5 год.

Раннія і прымусовыя шлюбы: Паводле закона, мінімальны ўзрост уступлення ў шлюб для юнакоў і дзяўчат складае 18 год, хоць дзяўчаты, якія дасягнулі 14-гадовага ўзросту, могуць афіцыйна выходзіць замуж са згоды бацькоў. Паступалі звесткі пра раннія шлюбы, калі дзяўчаты, што дасягнулі ўсяго толькі 14 год, і юнакі 16-гадовага ўзросту браліся шлюбам са згоды бацькоў.

Сексуальная эксплуатацыя дзяцей: Мінімальны ўзрост, калі асоба можа ўступаць у сексуальныя стасункі па ўласнай згодзе, складае 16 год. Дзіцячая прастытуцыя заставалася праблемай і дзяржава рабіла захады для барацьбы з ёй. Міністэрства ўнутраных спраў у перыяд са студзеня па кастрычнік раследавала 63 злачынствы, звязаныя з вырабам і распаўсюдам дзіцячай парнаграфіі, ахвярамі якіх сталі 25 непаўнагадовых. Закон прадугледжвае пакаранне ў выглядзе пазбаўлення волі тэрмінам да 13 год за выраб альбо распаўсюд парнаграфічных матэрыялаў з выявай непаўнагадовых. У цэлым гэты закон выконваўся. Нягледзячы на гэта, закон не прадугледжвае крымінальную адказнасць за ўсе формы сэксуальнай эксплуатацыі дзяцей, а для класіфікацыі злачынства як сэксуальнай эксплуатацыі дзяцей патрэбныя доказы прымянення сілы, мухлярства або прымусу.

Дзеці ў спецыялізаваных установах: Сістэмы выяўлення выпадкаў жорсткага абыходжання з дзецьмі ў дзіцячых дамах і іншых спецыялізаваных установах не існавала. Улады адкрыта не паведамлялі пра якія-кольвечы выпадкі жорсткага абыходжання з дзецьмі ў такіх установах. Паступалі паведамленні пра выпадкі жорсткага абыходжання ў прыёмных сем'ях. Па некаторых з гэтых выпадкаў улады распачалі або працягнулі раследаванне.

Паводле даследавання ЮНІСЭФ больш, чым 2 з 5 дзяцей у дзіцячых дамах сталі ахвярамі псіхічнага ці псіхалагічнага гвалту. Прыблізна чвэрць дзяцей ў дзіцячых дамах, якія прынялі ўдзел у апытанні, паведамлілі, што сталі ахвярамі фізічнага гвалту. Дзеці ў такіх установах здаваліся значна больш уразлівымі ў параўнанні з дзецьмі, якія жывуць у сем'ях: яны ў два ці тры разы часцей станавіліся ахвярамі гвалту, чым дзеці, якія навучаліся ў сярэдняй школе. Паводле дзяцей з навучальных устаноў закрытага тыпу і пенітэнцыярных устаноў, яны часцей станавіліся ахвярамі гвалту, як дома, так і ва ўстановах.

Міжнароднае скраданне дзяцей: Краіна з'яўляецца ўдзельніцай Гаагскай канферэнцыі 1980 года па грамадзянска-прававых аспектах міжнароднага скрадання дзяцей. Гл. Штогадовы даклад Дзярждэпартаменту ЗША аб скраданні бацькамі дзяцей:

<https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/providers/legal-reports-and-data.html>.

Антысемітызм

Паводле ацэнак габрэйскіх арганізацый, ад 30 000 да 40 000 чалавек лічылі сябе габрэямі.

Праявы антысемітызму захоўваліся. Габрэйская супольнасць і актывісты грамадзянскай супольнасці выражалі занепакоенасць панславянскім нацыяналізмам, які адкрыта спавядалі некаторыя экстрэмісцкія групоўкі. За актамі антысемітызму па ўсёй краіне, на думку многіх, стаялі неанацысцкія групы, такія як “Руская нацыянальная еднасць”, а таксама прыхільнікі падобных арганізацый. Шырока даступныя былі антысеміцкія і ксенафобскія газеты, літаратура, DVD і відэакасеты, часта прывезеныя з Расіі. Урад не спрыяў выхаванню цярыпнасці і талерантнасці.

Сродкі масавай інфармацыі працягвалі паведамляць, што на многіх мемарыялах у памяць Халакосту, пабудаваных яшчэ за савецкім часам, а таксама пазней, не было сведчанняў пра ахвяры габрэйскага народа. Габрэйская супольнасць працавала разам з мясцовымі ўладамі з мэтай усталяваць мемарыялы, якія ўвекавечаць памяць менавіта габрэйскіх ахвяраў.

Цягам года шэраг злачынцаў былі асуджаныя, сярод іншага, за распальванне этнічнай і рэлігійнай нянавісці супраць габрэяў. Па звестках, асуджаныя прылічвалі сябе да неанацыстаў або скінхедаў. 27 лютага Віцебскі абласны суд асудзіў жыхара Наваполацка на тры гады турмы за выкладванне ў сацыяльных сеткі расісцкіх відэа. У аналагічным выпадку 18 красавіка ўлады асудзілі жыхара Баранавіцкага раёну на год і адзін месяц турмы за выкладванне відэа антысеміцкага зместу.

Гандаль людзьмі

Гл. Справаздачу аб гандлі людзьмі Дзярждэпартаменту ЗША на старонцы: www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Людзі з інваліднасцю

Закон найпростава не забараняе дыскрымінацыю ў дачыненні да людзей з фізічнымі, сэнсарнымі, разумовымі і псіхічнымі парушэннямі, і такая дыскрымінацыя была звычайнай з'явай.

Закон патрабуе, каб транспартныя сродкі, жылыя дамы і прадпрыемствы былі даступныя для людзей з інваліднасцю, аднак для людзей у інвалідных вазках або людзей з праблемамі слыху ці зроку даступнымі былі толькі нешматлікія грамадскія месцы. Паводле ацэнкі Нацыянальнай асацыяцыі інвалідаў-вазочнікаў, больш за 90% асоб з фізічнымі парушэннямі не маглі пакінуць кватэру без дапамогі, а дамы, у якіх яны пражывалі, не былі прыстасаваныя да іх патрэбаў. Хоць улады і заяўлялі, што 30% агульнай інфраструктуры краіны былі даступныя для людзей з інваліднасцю, арганізацыі па абароне правоў інвалідаў аспрэчвалі гэтыя лічбы, аднак за апошні год сітуацыя крыху палепшылася.

Адсутнасць у краіне магчымасцей для самастойнага пражывання людзей з інваліднасцю не пакідала шмат для каго з іх ніякіх іншых шансаў, як толькі пражываць у дзяржаўных установах. Ва ўсёй краіне існавала прыкладна 80 такіх устаноў, у якіх знаходзілася больш за 19 000 чалавек. Арганізацыі па абароне правоў людзей з інваліднасцю паведамлялі, што якасць догляду ў гэтых установах была нізкая і што там выяўляліся выпадкі парушэння асноўных правоў чалавека, жорсткага, гвалтоўнага і неадпаведнага абыходжання і іншых парушэнняў. Улады часта змяшчалі людзей з фізічнымі і разумовымі парушэннямі ў адну ўстанову і не забяспечвалі ні тым, ні іншым спецыялізаваны догляд.

Для людзей з інваліднасцю праезд у грамадскім транспарце быў бясплатны, аднак большасць станцый мінскага метро, а таксама аўтобусная сістэма не былі дасяжныя для інвалідаў-вазочнікаў. У верасні эксперты недзяржаўнай арганізацыі «АКТ» па выніках маніторынгу выпусцілі справаздачу, згодна з якой толькі 3,3 % адукацыйных устаноў па краіне былі дасяжныя для людзей з інваліднасцю, уключна з тымі, хто меў парушэнні слыху ці зроку, і большасць з гэтых памяшканняў былі нядаўна пабудаваныя.

Арганізацыі па абароне правоў людзей з інваліднасцю паведамлялі пра складанасці ў ажыццяўленні праваабарончай дзейнасці, звязаныя з перашкодамі ў рэалізацыі свабоды сходаў, цензурай і нежаданнем урада рэгістраваць праграмы дапамогі (гл. раздзел 2.b.).

Людзі з інваліднасцю, асабліва асобы з парушэннямі зроку і слыху, часта мелі складанасці з магчымасцю звяртацца ў суды і атрымліваць перакладчыкаў у судзе. Жанчыны з інваліднасцю часта сутыкаліся з дыскрымінацыяй. Паступалі таксама паведамленні пра тое, што ўлады спрабавалі забраць дзяцей з сем'яў, у якіх бацькі мелі інваліднасць, сцвярджаючы, што яны не ў стане

забяспечыць належны клопат пра сваіх дзяцей. Жанчыны з інваліднасцю, а таксама цяжарныя жанчыны, у дзяцей якіх былі дыягнаставаныя патэнцыйныя парушэнні развіцця ва ўлонні маці, паведамлялі, што некаторыя лекары настойліва раілі ім перапыніць цяжарнасць.

Нацыянальныя, расавыя і этнічныя меншасці

З боку дзяржавы і грамадства працягвалася дыскрымінацыя прадстаўнікоў нацыянальнасці рома (цыганоў). Паводле заяваў лідараў цыганскай супольнасці, службы бяспекі і праваахоўныя органы іх адвольна затрымлівалі, распачыналі расследаванні ў іх дачыненні і жорстка абыходзіліся, у тым ліку прымусова абралі адбіткі пальцаў, дрэнна абыходзіліся ў СІЗА, і абражалі па прыкмеце нацыянальнасці.

Улады па-ранейшаму пераследавалі незалежны і незарэгістраваны Саюз палякаў Беларусі, у той самы час аказваючы падтрымку праўладнай арганізацыі з такой самай назвай.

19 лістапада незалежныя медыя крыніцы паведамлілі, што мінскія ўлады прыпынілі канцэрт, арганізаваны незарэгістраваным саюзам у гонар стагоддзя аднаўлення незалежнасці Польшчы. Гэта была іх чацвёртая спроба правесці мерапрыемства пасля трох няўдалых спроб арэндаваць памяшканне.

Працягвалася дыскрымінацыя з боку дзяржавы і грамадства ў дачыненні да цыганоў, якіх у краіне налічвалася ад 7 000 (паводле перапісу насельніцтва 2009 года) да 60 000 чалавек (паводле ацэнак цыганскай супольнасці). Цыганская супольнасць па-ранейшаму маргіналізавалася, з'яўлялася аб'ектам рознага кшталту дыскрымінацыі, мела высокі ўзровень беспрацоўя, нізкі ўзровень адукацыі, а таксама адсутнасць доступу да сацыяльных паслуг. Як правіла, цыганы мелі беларускае грамадзянства, але шмат у каго з іх не было пасведчання асобы, і яны адмаўляліся яго атрымліваць.

Назіраліся таксама праявы варажасці ў дачыненні да прыхільнікаў нацыянальнай культуры, якіх урад часта атаясамліваў з дзеячамі дэмакратычнай апазіцыі, а прэзідэнт неаднаразова навешваў на іх цэтлік “пятай калоны”. Паколькі ў многіх прыхільніках беларускай мовы дзяржаўныя органы бачылі палітычных апанентаў, улады працягвалі пераслед і запалохванне адукацыйных і культурніцкіх аб'яднанняў, якія імкнуліся папулярызаваць беларускую мову, а таксама рэгулярна адхілялі прапановы аб пашырэнні ўжывання беларускай мовы.

Жорсткае абыходжанне, дыскрымінацыя і іншыя праявы гвалту, звязаныя з сэксуальнай арыентацыяй і палавой самаідэнтыфікацыяй

Добраахвотныя аднаполыя стасункі паміж дарослымі не пярэчаць закону, аднак у дачыненні да лесбіянак, геяў, бісэксуалаў, трансгендараў і людзей інтэрсэкс (ЛГБТІ) дыскрымінацыя была шырокараспаўсюджанай і фіксаваліся выпадкі іх пераследу. Закон не прадуглеждае для ЛГБТІ абарону ад дыскрымінацыі на падставе сэксуальнай арыентацыі, палавой самаідэнтыфікацыі і яе праяў, альбо палавых характарыстык.

Дыскрымінацыя ў грамадстве ў дачыненні да ЛГБТІ-актывістаў працягвалася пры маўклівай падтрымцы рэжыму. Міліцыянты працягвалі прыніжаць прадстаўнікоў ЛГБТІ і адмаўляліся расследаваць злачынствы, здзейшаныя супраць іх.

29 чэрвеня і 21 ліпеня міліцыя сарвала вечарыны, арганізаваныя ЛГБТІ-групай у начным клубе ў Мінску, і перапісала іх імёны, месцы працы і навучання. Пазней міліцыянты, паводле звестак, заявілі, што атрымалі інфармацыю пра магчымыя злачынствы, якія адбываліся ў клубе, у тым ліку кантрабанду наркотыкаў і сэксуальны гвалт над непаўнагадовымі.

Урад дазваляе трансгендарным грамадзянам атрымліваць новыя пасведчанні асобы з новым імем і полам, аднак пакідае старыя асабістыя нумары, якія ўключаюць лічбу, што паказвае пол асобы пры нараджэнні. Урад дазваляе трансгендарам. Трансгендарным асобам, паводле звестак, адмаўлялі ў працоўным месцы, як толькі патэнцыйныя працадаўцы заўважалі «неадпаведнасць» паміж асабістым нумарам і названым полам заяўніка. Банкі на тых самых падставах адмаўлялі трансгендарным асобам у адкрыцці рахункаў.

Паводле мясцовых СМІ, 31 ліпеня ўлады адмовілі ва ўездзе ў краіну замежнаму актывісту ў галіне абароны праў ЛГБТІ, які прыбыў у Нацыянальны аэрапорт Мінск. Прадстаўнік памежнай службы паведаміў СМІ, што рашэнне было прынятае ў адпаведнасці з законам, паводле якога замежніку можа быць адмоўлена ва ўездзе, калі яго ці яе прысутнасць у краіне супярэчыць нацыянальнай бяспецы, грамадскаму парадку, абароне маралі, грамадскаму здароўю, або правам і свабодам грамадзян Беларусі і іншых асоб. ЛГБТІ-арганізацыя “АЎТЛАЎД” заявіла, што актывіст планаваў правесці ў Мінску лекцыю па дыскрымінацыі і гвалту на вуліцах у дачыненні да мігрантаў, нябелых і трансгендараў.

Сацыяльная стыгматызацыя людзей з ВІЧ/СНІД

Дыскрымінацыя ў дачыненні да людзей з ВІЧ/СНІД з боку грамадства заставалася праблемай, а само захворванне несла цяжкую сацыяльную стыгму. Аб'яднаная праграма ААН па ВІЧ/СНІД паведамляла пра шматлікія звесткі аб ВІЧ-інфікаваных людзях, якія сутыкаліся з дыскрымінацыяй, асабліва на працоўным месцы або падчас сумоўяў пры працаўладкаванні. Таксама часта паступалі паведамленні пра сямейную дыскрымінацыю ў дачыненні да асоб з пазітыўным ВІЧ/СНІД-статусам, уключна з забаронай ВІЧ-інфікаваным ці хворым на СНІД бацькам бачыцца са сваімі дзецьмі або з патрабаваннем да чальцоў сям'і, якія мелі пазітыўны ВІЧ/СНІД-статус, карыстацца асобнай пасудай.

Урад працягваў размяшчаць сацыяльную рэкламу, накіраваную на павышэнне асвядомленасці насельніцтва пра ВІЧ/СНІД, якая заклікала да праяўлення большай цяпласці ў дачыненні да людзей, інфікаваных гэтым вірусам.

Раздзел 7. Права работнікаў

а. Свабода асацыяцыі і права на калектыўныя перамавы

Нягледзячы на тое, што закон прадугледжвае права работнікаў, за выключэннем супрацоўнікаў органаў дзяржаўнай бяспекі і ваенных, на стварэнне незалежных прафсаюзаў і ўступленне ў іх, а таксама на правядзенне забастовак, ён усталёўвае сур'ёзныя абмежаванні на рэалізацыю гэтых правоў. Закон прадугледжвае права на арганізацыю і правядзенне калектыўных перамоваў, але не абараняе прафсаюзы ад дыскрымінацыі. Як сведчылі актывісты незалежных прафсаюзаў, работнікі, што казалі пра звальненне праз сваю прафсаюзную дзейнасць, не мелі ніякага ясна акрэсленага права на аднаўленне на працы або аспрэчванне свайго звальнення ў судзе.

Закон прадугледжвае грамадзянска-прававыя меры адказнасці ў выглядзе штрафаў за парушэнне свабоды сходаў або калектыўных перамоваў, якія, згодна мясцовым абаронцам правоў працоўных, не былі дастатковымі для прадухілення парушэнняў. Урад таксама не ўводзіў гэтыя меры ў дзеянне.

Урад жорстка абмяжоўваў дзейнасць незалежных прафсаюзаў.

Падкантрольная дзяржаве Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі ўяўляе сабою самы буйны прафсаюз краіны, які налічвае, паводле дадзеных самой федэрацыі, больш за чатыры мільёны членаў. Яна ў вялікай ступені нагадвае сваіх савецкіх папярэдніц і службыць механізмам кантролю і размеркавання льготыў. Беларускі кангрэс дэмакратычных прафсаюзаў (БКДП), у склад якога

ўваходзілі чатыры прафсаюзы-заснавальнікі і прыкладна 10 600 членаў незалежных прафсаюзаў, з'яўляўся найбуйнейшай галаўной арганізацыяй незалежных прафсаюзаў, аднак праз жорсткі кантроль з боку дзяржавы над рэгістрацыйнымі патрабаваннямі і грамадскімі дэманстрацыямі гэтаму аб'яднанню было складана арганізоўвацца, пашырацца і баставаць.

Улады не прызнавалі права на свабоду аб'яднання і вядзення калектыўных перамоваў. Празмерна жорсткія рэгістрацыйныя патрабаванні, згодна з якімі любы новы незалежны прафсаюз павінен мець вялікую колькасць членаў і супрацоўнічаць з працадаўцам, працягвалі выступаць сур'ёзнай перашкодай на шляху стварэння прафсаюзаў. Прафсаюзы могуць быць выдаленыя з рээстра па рашэнні рэгістратара без якой-небудзь судовай працэдуры. Рэгістратар можа выдаліць прафсаюз з рээстра, калі пасля выдачы пісьмовага папярэджання прафсаюзу аб яго парушэнні заканадаўства або ўласнага статута, парушэнні на працягу месяца не будуць ліквідаваныя. Улады па-ранейшаму процістаялі спробам работнікаў выйсці з афіцыйнага прафсаюза і далучыцца да незалежнага.

Прававыя патрабаванні да правядзення забастовак высокія. Так, напрыклад, забастоўкі могуць праводзіцца толькі праз па меншай меры тры або больш месяцаў пасля беспаспяховай спробы прафсаюза і працадаўцы ўрэгуляваць спрэчку. Працягласць забастоўкі павінна быць вызначана загадзя. Акрамя таго, мінімальная колькасць работнікаў павінна працягваць працу падчас забастоўкі. Тым не менш, гэтыя патрабаванні фактычна не мелі ніякага значэння, паколькі прафсаюзы, якія прадстаўлялі інтарэсы амаль усіх работнікаў, знаходзіліся пад кантролем урада. Дзяржаўныя органы і кіраўніцтва дзяржаўных прадпрыемстваў рэгулярна ўмешваліся ў дзейнасць прафсаюзаў і перашкаджалі спробам работнікаў арганізоўваць калектыўныя перамовы, у некаторых выпадках беспадстаўна спыняючы дзеянне калектыўных дамоваў. Кіраўніцтва і мясцовыя ўлады ў шматлікіх выпадках блакавалі спробы работнікаў арганізаваць забастоўкі, абвешчваючы іх незаконнымі. Членаў прафсаюзаў, што ўдзельнічалі ў несанкцыянаваных грамадскіх дэманстрацыях, арыштоўвалі і затрымлівалі. Праз пастаянную атмасферу рэпрэсій і страху пазбаўлення волі цягам года адбылося ўсяго некалькі грамадскіх дэманстрацый.

Закон аб масавых мерапрыемствах таксама працягваў сур'ёзна абмяжоўваць правядзенне дэманстрацый, мітынгаў і іншых грамадскіх акцый, ушчамляючы прафсаюзы ў праве арганізоўвацца і баставаць. Без дазволу ўладаў замежная дапамога не можа быць прапанаваная прафсаюзам на правядзенне семінараў, сходаў, забастовак, пікетаў і г.д., або на «прапагандысцкую дзейнасць»,

накіраваную на сваіх уласных членаў. Улады па ўсёй краіне працягвалі адхіляць заяўкі незалежных прафсаюзаў на правядзенне дэманстрацый, каб прыцягнуць увагу да праблемаў, звязаных з працай.

Захады ўладаў для падаўлення незалежных прафсаюзаў уключалі частыя адмовы ў працягненні працоўных дамоў з сябрамі незалежных прафсаюзаў, а таксама адмовы ў рэгістрацыі незалежных прафсаюзаў. Паводле паведамленняў лідара БКДП Аляксандра Ярашука, з моманту прыняцця ў 1999 годзе дэкрэта, які ўвёў патрабаванні аб рэгістрацыі прафсаюзаў у дзяржаўных органах, не быў створаны ніводзін незалежны прафсаюз. Работаў, якія лічыліся “прыроджанымі лідарамі” ці ўдзельнічалі ў працы НДА або ў апазіцыйнай палітычнай дзейнасці, улады рэгулярна звальнялі з працы.

24 жніўня, Мінскі раённы суд прыгаварыў старшыню незалежнага прафсаюзу супрацоўнікаў радыёэлектроннай прамысловасці Генадзя Федыніча і галоўнага бухгалтара Ігара Комліка да хатняга арэсту на тэрмін ад двух да чатырох год, нібыта за ўхіленне ад уплаты падаткаў у 2011 годзе. Суд таксама забараніў ім займаць кіруючыя пазіцыі на працягу пяці год. Дэманстранты, якія пратэставалі супраць працэсу, былі затрыманыя звонку будынку суда. 9 лістапада Мінскі гарадскі суд адхіліў іх апеляцыю. У канцы года рашэнне знаходзілася ў працэсе абскарджання у Вярхоўным судзе.

Урад патрабаваў ад дзяржаўных служачых, у тым ліку работаў дзяржаўных прадпрыемстваў, якія складалі прыкладна 70% ад усёй працоўнай сілы краіны, падпісваць кароткатэрміновыя працоўныя кантракты. Нягледзячы на тое, што такія кантракты могуць заключацца на тэрмін да пяці год, большасць з іх заканчвалася праз адзін год, што дазваляла ўладам звальняць супрацоўнікаў шляхам адмовы ў працягненні з імі кантракту. Многія члены незалежных прафсаюзаў, палітычных партый і арганізацый грамадзянскай супольнасці згубілі праз такую практыку свае працоўныя месцы. Пастанова ўрада прадугледжвае магчымасць падпісання з работаў бестэрміновых працоўных дамоў толькі пасля пяці год добрасумленнай працы.

Члены апазіцыйных палітычных партый і дэмакратычныя актывісты часам сутыкаліся са складанасцямі пры пошуку працы ў сувязі з ціскам уладаў на працадаўцаў.

У 2014 годзе прэзідэнт падпісаў Дэкрэт №5 “Аб ўзмацненні патрабаванняў да кіроўных кадраў і работаў арганізацый”, які, як заяўлялі ўлады, быў накіраваны на выкараненне “безгаспадарчасці”, умацаванне дысцыпліны і

спыненне працаўладкавання нядобрасумленных кіраўнікоў на новыя пасады. Акрамя таго, паводле новага дэкрэта кіраўнікі могуць скарачаць супрацоўнікам прэміі (якія часта складаюць большую частку заробку), а працэдура звальнення работнікаў становіцца больш спрошчанай. Юрыст незалежнага прафсаюза паведаміў прэсе, што з прыняццем гэтага дэкрэта ў работнікаў засталася яшчэ менш правоў, чым раней.

б. Забарона на выкарыстанне прымусовай або паднявольнай працы

Закон забараняе ўсе формы прымусовай або паднявольнай працы, але на практыцы ўрад не забяспечваў эфектыўнае выкананне яго палажэнняў.

Бацькоў, пазбаўленых бацькоўскіх правоў і беспрацоўных, ці тых, хто працуе, але не ў стане кампенсаваць сродкі, якія дзяржава выдаткоўвае на ўтрыманне іх дзяцей, загадам суда прымушаюць уладкоўвацца на працу. Асобы, якія адмовіліся ад прымусовай працы, могуць быць прыцягнутыя да крымінальнай адказнасці і накіраваныя на грамадскія або папраўчыя работы тэрмінам да двух гадоў, пазбаўленыя волі тэрмінам да трох гадоў або прыгавораныя да іншых формаў абмежавання волі з абавязковым удзелам у прымусовай працы з утрыманнем 70% заробку на пакрыццё выдаткаў, панесеных урадам.

У 2010 годзе ўрад увёў практыку накіравання асоб, што пакутуюць на хранічны алкагалізм, наркаманію або іншую залежнасць, у так званыя лячэбна-працоўныя прафілакторыі, калі тыя былі прызнаныя вінаватымі ў здзяйсненні крымінальных парушэнняў, знаходзячыся пад уздзеяннем алкаголю, наркатычных сродкаў, псіхатропных, таксічных або іншых адурманьвальных рэчываў. Такія парушальнікі па распараджэнні суда могуць быць змешчаныя ў папраўчыя ўстановы на тэрмін ад 12 да 18 месяцаў. Яны мусяць працаваць, а за адмову ад працы могуць быць змешчаныя ў адзіночныя камеры тэрмінам да 10 дзён. У ліпені 2017 намеснік кіраўніка Вярхоўнага Суда Валерый Калінковіч апраўдаў дзейнасць лячэбна-працоўных прафілакторыяў, заявіўшы, што для алкаголікаў, якія “парушаюць правы іншых людзей”, няма іншай альтэрнатывы.

У студзені ўрадам быў адменены прыняты ў 2015 годзе Дэкрэт прэзідэнта “Аб прадухіленні сацыяльнага ўтрыманства”, які быў накіраваны на тое, каб прымусіць людзей знайсці сабе працу, усталёўвае дадатковы збор для тых, хто на працягу года працаваў менш за шэсць месяцаў. Памер збору складае 360 рублёў (\$180) у год у залежнасці ад таго, колькі яны заплацілі ў выглядзе падаткаў падчас працы. Дэкрэт тычыцца ўсіх жыхароў, якія пастаянна пражываюць у краіне, за выключэннем пенсіянераў сталага веку,

непаўнагадовых згодна з заканадаўствам, людзей з інваліднасцю і некаторых іншых груп насельніцтва.

Мінскія ўлады патрабавалі ад афіцыйна зарэгістраваных беспрацоўных удзельнічаць у аплатных грамадскіх паслугах два дні ў месяц з траўня па верасень і адзін дзень у месяц з кастрычніка па снежань і са студня па красавік. Акрамя таго, іх пазбаўлялі дапамогі па беспрацоўі ў памеры да 46 рублёў (\$24) у месяц у залежнасці ад таго, наколькі доўга яны заставаліся беспрацоўнымі, калі яны выконвалі грамадскую працу менш за 22 дні цягам года. Асобы з інваліднасцю, адзінокія бацькі і бацькі трох і болей дзяцей, а таксама бацькі дзяцей з інваліднасцю і ва ўзросце да 18 гадоў былі вызваленыя ад выканання гэтай працы.

Заканадаўства, датычнае прымусовай працы, рэдка выконвалася, а рэсурсы і інспекцыі, накіраваныя на выяўленне прымусовай і паднявольнай працы, былі мінімальнымі і недастатковымі для прадухілення парушэнняў. Пакаранні за гэтыя парушэнні вар'іраваліся ад канфіскацыі маёмасці і да 5-15 гадоў пазбаўлення волі. Урад рэдка выяўляў ахвяраў гандлю людзьмі, і судовы пераслед асоб, адказных за выкарыстанне прымусовай працы, заставаўся нязначным. Дзейнасць урада па прадухіленні прымусовай працы ў краіне і барацьбе з ёй не палепшылася.

Улады працягвалі савецкую практыку правядзення суботнікаў, падчас якіх супрацоўнікі ўрадавых структур, дзяржаўных прадпрыемстваў і многіх прыватных кампаній працавалі па некаторых суботах і перадавалі заробленыя сродкі на фінансаванне дзяржаўных, сацыяльных і іншых праграм. Працадаўцы і ўлады запалохвалі і штрафавалі некаторых, работнікаў, што адмаўляліся браць удзел у суботніках. У некаторых месцах улады прымушалі студэнтаў і служачых дзяржаўных устаноў прымаць удзел у зборы ўраджаю з верасня па кастрычнік.

Праца ў месцах пазбаўлення волі была супастаўляльная з прымусовай працай. Былыя зняволеныя паведамлялі, што іх штомесячны заробак не перавышаў 3-4 рублі (ад \$1,5 да \$2). Высокапастаўленыя чыноўнікі Генеральнай пракуратуры і Міністэрства ўнутраных спраў у лістападзе 2015 года заяўлялі, што прынамсі 97% усіх працаздольных зняволеных працавалі ў месцах пазбаўлення волі, як таго патрабуе закон, за выключэннем пенсіянераў і людзей з інваліднасцю, і што праца ў турме была важнай і карыснай для мэтаў рэабілітацыі і рэінтэграцыі зняволеных.

Гл. таксама Справаздачу аб гандлі людзьмі Дзярждэпартаменту ЗША на www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

в. Забарона на выкарыстанне дзіцячай працы і мінімальны ўзрост для працаўладкавання

Законам забароеныя найгоршыя формы дзіцячай працы. Мінімальны ўзрост для працаўладкавання складае 16 год, аднак дзеці, якія дасягнулі 14 год, могуць падпісваць працоўную дамову з пісьмовай згоды аднаго з бацькоў або законнага апекуна. Генеральная пракуратура адказвае за выкананне гэтага закона. Непаўнагадовых, якія не дасягнулі 18-гадовага ўзросту, дазваляецца прымаць на працу, якая не ўяўляе для іх ніякай небяспекі, але забараняецца прыцягваць да працы ў звышурочны час, у выходныя дні або дзяржаўныя святы. Праца не павінна наносіць шкоду здароўю дзяцей або перашкаджаць іх навучанню.

Урад у цэлым выконваў гэтыя законы, а пакаранне, якое вар'іравалася ад штрафаў і спагнанняў да 12 гадоў пазбаўлення волі, было дастатковым, каб стрымліваць большасць з парушэнняў. Дзіцячая праца адбывалася ў галіне сельскай гаспадаркі.

г. Дыскрымінацыя ў пытаннях працаўладкавання і занятасці

Закон забараняе дыскрымінацыю на падставе расы, гэндару, мовы або сацыяльнага статусу. Гэтае заканадаўства не мае непасрэднага дачынення да працаўладкавання ці занятасці. Урад не забяспечваў эфектыўнае выкананне гэтага заканадаўства, а таксама нейкіх эфектыўных санкцый для стрымлівання парушэнняў. Дыскрымінацыя ў пытаннях працаўладкавання і занятасці адбывалася па прыкмеце этнічнай і гэндарнай прыналежнасці, інваліднасці, мовы, сексуальнай арыентацыі, палавой самаідэнтыфікацыі і яе праяў, а таксама ў дачыненні да людзей з ВІЧ-позітыўным статусам (гл. раздзел 6). Акрамя таго, некаторыя прадстаўнікі цыганскай супольнасці скардзіліся на частую дыскрымінацыю ў дачыненні да іх працадаўцаў, якія або адмаўляліся іх наймаць, або не забяспечвалі ім поўны працоўны дзень. Урад на працягу года не рабіў ніякіх захадаў, каб прадухіліць ці ліквідаваць дыскрымінацыю пры працаўладкаванні. Дыскрымінацыя ў сферы занятасці мела месца ў большасці сектараў эканомікі, як на прыватных, так і на дзяржаўных працоўных месцах.

Закон патрабуе роўнай аплаты за роўную працу, аднак гэтае палажэнне выконвалася нерэгулярна, і міністр працы і сацыяльнай абароны насельніцтва ў чэрвені 2016 года заявіла, што жанчыны ў сярэднім атрымлівалі на 24% менш, чым мужчыны.

Вельмі абмежаваная колькасць жанчын была прадстаўлена ў вышэйшым эшалоне кіраўніцтва або ўрада, большасць жа была сканцэнтраваная ў нізкааплачым дзяржаўным сектары. Хоць закон і дае жанчынам права на тры гады дэкрэтнага адпачынку з забеспячэннем працоўнага месца па вяртанні, працадаўцы часта абыходзілі пытанні абароны занятасці, падпісваючы з жанчынамі кароткатэрміновыя кантракты, а затым адмаўляліся іх працягваць у выпадку, калі жанчына зацяжарвала.

Забарона ўрада на даўжэйшы за сем гадзінаў працоўны дзень для людзей з інваліднасцю, паводле звестак, прыводзіла да таго, што кампаніі неахвотна бралі іх на працу. Мясцовыя НДА паведамлялі, што да 85% людзей з інваліднасцю былі беспрацоўныя. Улады забяспечвалі мінімальную сацыяльную дапамогу для асоб з інваліднасцю, а пры разліку пенсій інваліднасць не ўлічвалася. Прадстаўнікі паралімпійскіх камандаў краіны атрымлівалі палову заробку і прызавага ўзнагароджання ў параўнанні са спартсменамі без інваліднасці.

д. Прымальныя ўмовы працы

Па стане на 1 кастрычніка мінімальны штормесячная заробная плата перавышала рысу беднасці.

Закон вызначае стандартны працоўны тыдзень працягласцю ў 40 гадзін і прадугледжвае не менш за адзін 24-гадзінны перапынак штотыдзень. Закон прадугледжвае абавязковую аплату звышурочнай працы, а таксама за дзевяць святочных дзён, а таксама абмяжоўвае звышурочную працу 10 гадзінамі цягам тыдня, пры гэтым агульная працягласць звышурочнай працы не можа перавышаць 180 гадзін у год.

Закон усталёўвае мінімальныя стандарты бяспекі ўмоваў працы і аховы здароўя працоўных, аднак працадаўцы часта ігнаравалі гэтыя стандарты. Працоўныя многіх заводаў цяжкага машынабудавання часта не насілі мінімальны ахоўны рыштунак. Дзяржаўныя працоўныя інспекцыі не мелі дастатковых паўнамоцтваў, каб прымусіць працадаўцу да выканання нормаў аховы працы, і часта ігнаравалі парушэнні. Колькасць інспектараў была недастатковай для прадухілення парушэнняў.

Міністэрства працы і сацыяльнай абароны было адказнае за забеспячэнне выканання гэтых законаў. Інфармацыя пра рэсурсы, інспекцыі, ліквідацыю наступстваў і пакаранне не была дасяжнай. Урад паведамляў, што прыкладна

400 000 чалавек былі занятыя ў ценявой эканоміцы. Заканадаўства не распаўсюджвалася на работнікаў ценявога сектару.

Паводле інфармацыі Міністэрства працы і сацабароны, са студзеня па чэрвень на працоўных месцах загінула 70 чалавек.

Закон не прадугледжвае права работнікаў на адмову ад працы ў небяспечных або шкодных для здароўя ўмовах без рызыкі страціць працоўнае месца.